

Tisdagen den 30 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 22 April.

§ 2.

Herr Talmannen gaf tillkänna, att gemensam omröstning öfver den i Stats-Utskottets memorial N:o 67 intagna och af Kamrarne godkända voteringsproposition komme att ske i början af morgondagens sammanträde.

§ 3.

Enligt inlemnadt och nu uppläst läkarebetyg var Herr S. G. von Geijer af sjukdom hindrad att deltaga i detta sammanträde.

§ 4.

Föredrogos men blefvo för andra gången bordlagda:
Konstitutions-Utskottets memorial N:is 21 och 22, samt
Stats-Utskottets utlåtande N:o 68 och memorial N:o 69.

§ 5.

Förekom till afgörande Lag-Utskottets utlåtande N:o 33 i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, om antagande af en författning angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting, dels ock enskilda motioner i samma eller dermed sammanhängande ämnen.

I afseende på sättet för föredragningen hade ordet begärts af

Herr Carlén, som anförde: Ut i Lag-Utskottets förevarande betänkande afhandlas i första och tredje punkterna samma sak. I första punkten afstyrker Utskottet Herr Carl Ifvarssons motion i samma delar, som särskildt behandlas i Kongl. Maj:ts förslag. I tredje punkten åter tillstyrker Utskottet, att det Kongl. förslaget må bifallas. Jag hemställer derföre, om Kammaren ej skulle behaga besluta, att diskussionen får på en gång omfatta båda dessa punkter, hvarefter jag förmodar att med ledning af öfverläggningen, särskilda propositioner komma att af Herr Talmannen framställas å första och tredje punkterna hvar för sig. Jag an-

håller således, att punkterna 1 och 3 i betänkandet nu måtte få diskuteras gemensamt.

Kammaren biföll detta förslag, hvadan *första och tredje punkterna* af Utskottets hemställan i ett sammanhang nu föredrogos. Därefter uppstod öfverläggning, i hvilken deltog:

Herr Carlén: Det kan naturligtvis för mig icke vara någon hemlighet, att man intager en ganska svår ställning, då man uppträder i opposition emot ett af Kongl. Maj:t framlagdt förslag uti lagfrågor i allmänhet. Det är naturligt, att, då tvänne lagstiftande myndigheter finnas, ett starkt stöd skall vara gifvet åt den mening, som vunnit understöd af den ena myndigheten och följaktligen har det icke kunnat vara utan tvingande skäl jag funnit mig ändock föranlåten att i afgifna reservationen framställa en annan åsigt.

I förevarande fall har svårigheten ökat derigenom, att den fråga, som utgjort föremål för handläggning af regeringen, synnerligen länge stått på dagordningen och en slutlig lösning af densamma sedan längre tid tillbaka varit med otålighet förbudad. Och för min enskilda del är jag därför lifligt intresserad. Jag erkänner således till fulla angelägenheten deraf, att den viktiga frågan nu må blifva löst, om ej fullständigt, så dock till någon del, och det kan ej heller förnekas, att den, i någon mån åtminstone, vinner sin lösning genom Kongl. Maj:ts förslag.

En tredje omständighet slutligen, som medför en ej ringa svårighet att i närvarande ögonblick framträda med ett motförslag, är den, att den Kongl. propositionen i ämnet så sent blifvit till Riksdagen öfverlemnad, att, när detta skedde, tiden för riksförsamlingens sammanvaro redan var till hälften förliden, hvarigenom inträffat, att Lag-Utskottet icke kunnat afsluta ärendets behandling tidigare än som skett, likasom icke heller Riksdagen förr än nu fått emottaga Utskottets betänkande och kunnat företaga detsamma till slutlig pröfning. Detta förhållande har för mig så till vida inneburit en ökad svårighet, att jag naturligtvis, då jag fann mig förhindrad att i allo godkänna den nådiga propositionen, helst skulle hafva sett, om tiden medgifvit en återförvisning af ärendet till Lag-Utskottet, så att, i händelse Kamrarne icke skulle vilja bifalla det Kongl. förslaget i dess helhet, tillfälle gifvits för Utskottet att taga frågan i förnyadt öfvervägande. Nu läser icke finnas någon sådan möjlighet, tiden är dertill allt för långt framskriden, och jag har derföre funnit mig nödgad och tagit mig friheten att framställa ett eget förslag såsom alternativ till det, som föreligger i den Kongl. propositionen. En enskild riksdagsmans förslag kan i allmänhet och helt naturligt icke hafva utsigt att tillvinna sig samma förtroende som ett förslag, afgifvet af regeringen. Här eger likväl rum det säregna förhållandet, att det motförslag, jag tillätit mig underställa Riksdagens ompröfning, undergått en vida omsorgsfullare och mera vidlyftig granskning, än som kommit det Kongl. förslaget till del. Enligt Riksdags-ordningen är stadgadt, att öfver förslag, som angå lagfrågor och hvilka regeringen vill framlägga för Riksdagen, Högsta domstolen först skall höras. Jag vill nu icke säga, att regeringen åsidosatt denna föreskrift i det hänseende, som här är i fråga, men jag vågar påstå, att bra

nära derintill gestaltar sig förhållandet. Här finnes nemligen i sjelfva verket ingen af regeringen utarbetad proposition, hvaröfver Högsta domstolen blifvit hörd. Det lagförslag, som här föreligger, var, förr än det kom till Riksdagen icke något regeringens förslag. Jag tror icke heller man kan säga, att det är de komiterades förslag, hvaröfver domstolen är hörd. Det är ett förslag, som blifvit utarbetadt inom Högsta domstolen af fyra bland dess ledamöter och öfver hvilket blifvit hörda endast dessa samma fyra ledamöter. Det är möjligt, att detta förfarande kan försvaras, men jag föreställer mig dock, att, då grundlagen bestämmer, att Högsta domstolen skall höras öfver regeringens lagförslag, lagstiftarne dervid icke tänkt sig, att granskarne skulle vara samma personer som författarne.

Hvad deremot beträffar det förslag, jag framställt i min reservation, är detsamma först och främst utarbetadt af en särskild komité. Sedermera hafva yttranden deröfver infordrats af alla häradshöfdingar under tvänne af rikets hofrätter samt af alla hofrätterna och vidare har detsamma blifvit vederbörligen granskadt af Högsta domstolen. Jag nämner detta endast därför, att Herrarne må finna, att jag icke gjort mig skyldig till den förmätenheten att framlägga ett af mig formuleradt lagförslag, ty det är icke *mitt*, utan i sjelfva verket komiterades förslag, i hvilket jag endast tillåtit mig att göra några små förändringar, hvilka varit föranledda af den granskning, som förslaget genomgått.

Innan jag öfvergår till granskning af Kongl. Maj:ts förslag, ber jag få förklara, att, äfven om jag kunnat till alla delar instämma i detta förslag, jag ändock funnit mig tvungen att nedlägga min reservation mot Lag-Utskottets betänkande, därför att deruti ingenting finnes nämnt om inledningen till den Kongl. propositionen. Den inledes nemligen med en förutskickad anmärkning och erinrau till Riksdagen, att den af regeringen tillstyrkta lagförändringen erhållit en inskränktare omfattning än komiterades förslag, emedan det vore regeringens afsigt att låta verkställa särskild undersökning derom, huruvida icke i stället för de nuvarande häradsrätterna kollegiala domstolar af endast lagfarne män kunde i landet införas. Jag har redan vid ett par föregående tillfällen tagit mig friheten uttala den åsigt, att dylika viktiga och djupt ingripande lagstiftningsprinciper böra, innan regeringen antager dem såsom grundval för lagstiftningsarbetet och bestämmer, att nya lagförslag skola med ledning af dem utarbetas, vara så kända af representationen, att regeringen icke sväfvar i någon okunnighet om representationens åsikter, på det hela lagarbetet ej må blifva fruktlöst. Uti denna min mening, hvilken jag uttalade vid sistlidne lagtima riksdag, instämde Hans Excellens Herr Justitie-statsministern och för några dagar sedan gjorde han ett dylikt instämmande i samma åsigt.

I öfverensstämmelse med denna min uppfattning, som jag antager ännu delas af Herr Justitie-statsministern, har jag således hållit före, att det bör vara på sätt och vis en skyldighet för representationen, att, då Kongl. Maj:t, utan något initiativ från Riksdagens sida, framkastat denna stora fråga om formen för underdomstolarnes på landet organisation, genast svara, huruvida den vill följa Kongl. Maj:t på den sålunda angifna banan, och för egen del har jag i min reservation yttrat, att svaret syntes mig böra

böra blifva nekande eller att Riksdagen bör uttala sig emot beträdandet af den väg, som här blifvit af regeringen antydningssvis anvisad. Jag föreställer mig alltså, att det vore ganska fördelaktigt så väl för representationen som regeringen och framför allt till fromma för den mängd af öfriga lagstiftningsärenden, som skyndsamt påkalla regeringens åtgärd och uppmärksamhet, om Kammaren ville nu uttala sig i det hänseende jag omförmålt. Jag vet väl, att hos en och annan ledamot den tanken gjort sig gällande och möjligen äfven kommer att här uttalas, att detta är en alltför stor fråga och att vi icke äro mogna att bedöma den. Sådant är dock efter min öfvertygelse icke fallet. Frågan är, tror jag, sådan, att den är fattlig för ett vanligt sundt begrepp, hvartill kommer, att så starka historiska skäl finnas att åberopa till stöd för den nuvarande formen af häradsrätterna, att den, som förmår till deras rätta värde uppskatta dessa skäl, också bör begripa, att det måste vara en högeligen betänkelig åtgärd att öfvergifva den nuvarande, gamla och väl bepröfvade domstolsorganisationen för chimären af ett förespegladt bättre, som man icke känner. Om jag får förutsätta, att Herrarne läst detta utförliga betänkande och min, tyvärr, äfven vidlyftiga reservation, behöfver jag icke heller nu mycket yttra mig om det inbillade gagnet af kollegiala domstolar på landet. Vi sväfvade dessutom i okunnighet om, hvilka slag af kollegiala domstolar Kongl. Maj:t åsyftar. Sådana gifvas nemligen af tvänne slag. Det ena är det slag, som redan finnes i våra städer, eller rådstufvurätterna och hvilket blifvit i tidningar och tidskrifter mycket framhållet såsom det för oss lämpligaste att äfven å landet införa. Det andra slaget består deruti, att för större kretsar, exempelvis länen, inrättas särskilda kollegiala domstolar eller så kallade distriktsdomstolar med underordnade så kallade bagatelldomstolar. Den förstnämnda formen är, mig veterligen, icke försökt i något land i världen utom hos oss i våra städer. Den sednare formen har deremot blifvit tillämpad i flera stater. Särskildt är detta förhållandet i Frankrike och Tyskland. Det sednast uppgjorda förslaget till ny processlag för Nordtyska Förbundet är ock byggt på denna princip. Men hvilkendera formen för kollegiala domstolar man än vill gifva företrädet, anser jag, för min del, att det vore en stor olycka, om den gamla organisationen af landtdomstolarne komme att rubbas. Det synes mig vara gifvet och böra erkännas, att hos oss lagskipningen icke får betraktas endast såsom ett skipande af rätt och lag. Den sammanhänger på den svenska landsbygden till den grad med det nationela väsendet i öfrigt, att den utgör en integrerande del af detsamma, som icke gerna kan derifrån lös-brytas. Och om man har en dylik uppfattning af sakens sociala och politiska sida, tror jag, att man lätt nog skall finna, att en domstolsformation sådan som den ännu på landet gällande, eller institutionen af domare och nämnd, utgör ett så dyrbart arf från våra fäder, att den icke bör lättsinnigt kastas öfver bord. Man må om nämndens betydelse hysa hvilken mening som helst — och jag vet, att de finnas, som ringakta den — visst är, att hurudan nämnden i öfrigt än må vara, den dock är ett bevakande öga på domstolen och ett vakande öga för folket. I den mån som maktens tyngdpunkt alltmera glider nedåt, blir det ock i min tanke alltmera nödvändigt och af vinst, att den folkets man, som hädanefter

kommer att taga säte och stämma i denna församling, varit i tillfälle att deltaga uti de ofta lika viktiga förhandlingar, som försiggå vid domstolarne.

På sätt jag nyss antydtt, anser jag ej för mig behöfligt att ingå djupare på detta ämne, helst jag i min reservation redan mera utförligt betraktat kollegialdomstolarnes beskaffenhet och verkan. Jag har med hvad jag nu yttrat egentligen endast önskat att fästa Herrarnes uppmärksamhet å angelägenheten deraf, att Kongl. Maj:t må blifva upplyst derom, huruvida Riksdagen och särskildt denna Kammare vill bibehålla den nuvarande organisationen af underdomstolarne på landet eller icke. Genom ett sådant uttalande binder man sig ju icke på något sätt, men man förekommer möjligen den bebådade utredningen, som derefter torde finnas mindre behöflig. Att emellertid så väl sjelfva undersökningen som den sak, hvilken derigenom skulle förberedas måtte ligga vederbörande mycket om hjertat, sluter jag ej allenast derutaf, att, såsom jag redan nämnt, den Kongl. propositionen inledes med ett spörsmål, som representationen hvarken föranledt eller begärt, utan äfven af det motstånd, som komiterades förslag rönt, och bakom hvilket allt skymtar fram en viss märkbar begärlighet för kollegiala domstolar.

Hvad nu särskildt vidkommer både de ifrågakvarande förslagen i deras förhållande till hvarandra inbördes, förefinnas i afseende å sjelfva detaljbestämmelserna åtskilliga olikheter, men den enda väsendtliga skiljaktigheten är dock den, som afser anordningen af tingen. Jag fäster mig härvid ej så mycket vid antalet af de rättegångstillfällen, hvilka genom det ena eller det andra förslaget erbjudas allmänheten. Skilnaden är i detta fall icke synnerligen stor. Enligt mitt förslag skulle visserligen uppkomma ett å två sammanträden mera för året än efter Kongl. Maj:ts förslag, men på den omständigheten i och för sig lägger jag, såsom sagdt är, mindre vikt. Hvad som deremot synes mig vara särdeles viktigt är, att allmänheten beredes en *oafbruten* och ständig tillgång till landtdomstolarne vid vissa, bestämda tider. Allaredan klagas och har för öfrigt länge klagats öfver, att ett dylikt förhållande icke eger rum. Jemlikt det Kongl. förslaget skulle visserligen domstolssammanträdena under vissa årstider blifva tätare än nu, men under andra årstider skulle deremot uppkomma på åtskilliga ställen till och med ett mindre godt förhållande än det, som i detta hänseende redan förefinnes. I domsaga af ett tingslag kommer sålunda, enligt nämnda förslag, en tid af ej mindre än nära trenne månader att skilja domstolens allmänna sammanträden från hvarandra. Under dessa trenne månader finnes ingen möjlighet att anhängiggöra en tvist. Om ett brott blifvit begånget och personen icke genast kan häktas, kan den förorättade icke erhålla upprättelse eller lagföra honom under denna tid. I domsaga åter af två tingslag skulle rättskipningen komma att ligga nere ända till närmare fyra månader. Måne detta är en anordning, som motsvarar hvad behovet kräfver. Det är ej nog dermed, att jag under denna långa tid icke kan få anhängiggöra en process, huru angelägen den än må vara, utan — hvad nästan värre är — jag kan ej få målet handlagdt, och behandlingen af detsamma måste uppskjutas i tre till fyra månader. Måne verkligen, alltsedan de många föregående gånger vi klagat öfver lagskipningens långsamhet, dessa klagomål numera blifvit

mindre befogade än de varit tillförene. Jag betvivlar det. Särskildt ber jag att äfven få fästa uppmärksamheten å det menliga inflytande Kongl. Maj:ts förslag skulle utöfva å en sida af rättsväsendet, som är för vår tid mera än förr af betydelse, eller den extra judiciela lagskipningen. Man köper en fastighet och behöfver att få den snart lagfaren; — man behöfver inteckna sin egendom; — det är angeläget, att förmyndare utan dröjsmål förordnas för omyndiga barn; — i dessa och andra dylika fall kan det vara af största vigt att utan dröjsmål få tillträde till domstolen. Men äfven här möta oss i det Kongl. förslaget dessa tre och fyra månader, under hvilka det jemna tillträdet till domstolen är afbrutet.

Efter mitt förslag skulle deremot i de bäst lottade domsagorna ingen månad förflyta, utan att dylikt tillträde till domstolen vore beredt för allmänheten, och i domsagor af två tingslag komme högst 2 månaders spatium mellan rättens lagbestämda sammanträden att ega rum. Jag kan ej finna annat än att en dylik indelning af häradsrätternas arbetstid innebär ett obestriddligt företräde, och för min del må jag säga, att det i sanning är för mig ofattligt, hvilken skada vållas, om man anordnar tingen så. Motståndet kan väl icke hafva sin grund i farhågan, att en så beskaffad anordning af tingen skulle komma att utfalla så lyckligt och tillfredsställande i verkligheten, att hvarje tanke på införande af kollegiala domstolar måste öfvergifvas. Men hvaruti skall man då söka anledningen? För mig är det omöjligt att finna något plausibelt svar och jag tror, att äfven I, mine Herrar, nödgas leta derefter. Den af mig tillstyrkta tingsanordningen förorsakar inga ökade omkostnader; den vållar icke heller någon svårighet för reglering af tingsarbetet. Det enda skäl, som möjligen skulle kunna anses tala till förmån för Kongl. Maj:ts förslag i denna del, är påståendet om behofvet af sommarferier. Men den, som under denna årtid icke vill anhängiggöra ett mål, kan ju i sådant fall det underlåta. Den förnämsta oälgenskapen af häradsrättens permanens jemväl under sommaren skulle väl egentligen drabba den, som manas till domstol och icke kan undandraga sig inställelse, men å andra sidan får väl förutsättas, att man stämmer en person, derföre att man behöfver få ut sin rätt och nödgas utsöka den på laglig väg. Härtill kommer dessutom, att folket verkligen är vant att sysselsätta sig med rättsliga angelägenheter äfven under sommarmanaderna, ity att ingen domsaga med sommarting lär finnas, inom hvilken icke sommartingen afslutas just under högsommaren. Och om de nuvarande tingshöstmålen fördelas på 12 månader, tror jag icke, att de af mig föreslagna sommartingen komma att blifva synnerligen mycket långvarigare än afslutningstingen äro för närvarande. Emellertid har förslaget mött motstånd hos regeringen, och gifvet är det väl, att några skäl dertill skola finnas, fastän de äro svåra att utgrunda. Möjligen får man under denna öfverläggning någon upplysning om anledningen till den afvikelse från komiterades förslag i detta fall, som den nädiga propositionen innehåller.

Detta är, såsom Herrarne finna, det väsendtligaste i afseende å tingsanordningen, som skiljer den Kongl. propositionen från komiterades förslag. Det af mig här framlagda förslaget innehåller dock något mera. Jag har nemligen icke kunnat inse, hvarföre det ej skulle låta sig göra att jemväl åt de domsagor, hvilka icke skulle komma att åtnjuta för-

månen af månadsting, bereda åtskilliga smärre fördelar, som kunna stå tillsammans med den gamla tingsindelningen. Jag har fördenskull i mitt förslag intagit några bestämmelser i sådan syftning.

Jag har ock ansett, att ett särskildt företräde hos månadstingen vore att söka deruti, att en tid skulle komma — och den kommer säkerligen — då tätare sammanträden blefve behöfliga, dessa lättare kunna inrangeras mellan dessa månadsting, som skulle blifva en följd af mitt förslag, än om bifall lemnas till det Kongl. förslaget, hvilket för möjligheten af en dylik förändring erfordrar en mera väsendtlig omarbetning.

Herr Justitie-statsministern och lagbyrån hafva förklarat, att Lagkomiténs förslag skulle vara af Kongl. Maj:t adopterat på den grund — såsom det synes — att Riksdagen så begärt. Detta är dock ej förhållandet. Ty Riksdagens skrifvelse af den 28 Maj 1866 innehåller oförtydligt och uttryckligen begäran derom, att ting måtte hållas *hvarje månad*. I samma underdåniga skrifvelse uttalas till och med uttryckligen den åsigt, att den gamla tingsindelningen skulle försvinna, om Riksdagens önskan om månadsting vann bifall. Lagkomitén har ock i sina motiv frambållit såsom önskligt och eftersträfvansvärdt, att af landtdomstolarne komme att hållas icke blott månadsting, utan ting i hvarje vecka såsom i Danmark. Uti 1866 års underdåniga skrifvelse talas derjemte om ändamålsenligheten af sådana månadsting, som äro i bruk i Norge. Exemplet från detta land utgör ock det klaraste bevis för riktigheten af det antagandet, att man hos oss ej skulle få mycken anledning till belåtenhet med en så beskaffad anordning af tingen, som Kongl. Maj:t tillstyrkt. Man har i Norge gjort försök med "Kontinuationsting", som ungefärligen motsvara de af Kongl. Maj:t nu föreslagna "allmänna sammanträden", men försöket utföll icke lyckligt och man har i stället öfvergått in praxi till de lämpligare månadstingen, hvilka äfven befunnits mera tillfyllestgörande. Jag har hört detta af flera norska jurister. Särskildt har Schweigaard i sin kommentar öfver norska processrätten bekräftat förhållandet. Och då man har en sådan praktisk erfarenhet från brödralandet, vore det bra besynnerligt om Sverige skall anses stå så långt tillbaka, att man här skulle nödgas nöja sig år 1872 med hvad som ansågs nödigt redan år 1826, då lagkomiténs, af Kongl. Maj:t nu adopterade förslag utkom. Förundran må det ock i sanning väcka, att, om det från början varit regeringens mening att åvägabringa endast den förändring, som föreslogs för 50 år tillbaka, förslaget icke förr blifvit Riksdagen till pröfning öfverlemnadt. En dylik senfärdighet är för mig åtminstone alldeles ofattlig, i all synnerhet som den Kongl. propositionen gifver vid handen, att ärendet helt kort och efter denna riksdags början utgjort föremål för regeringens behandling, men en ganska lång tid förflutit, sedan komiterades förslag var slutligen granskadt af Högsta Domstolen.

Jag vill nu icke längre uppehålla Herrarne. Jag slutar med att erinra om den fördel för sjelfva saken, som enligt min öfvertygelse skulle vinnas derigenom, att man åtminstone uttalar sin mening, dels huruvida kollegiala domstolar böra på landet inrättas och dels huruvida icke en *ytterligare* förändring i tingsindelningen sker lämpligare på sätt komiterade föreslagit än på det sätt, som Kongl. Maj:ts proposition innehåller.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Början och slutet af den föregående talarens föredrag hade mycket nära sammanhang med hvarandra. Han uttryckte sin förundran öfver att Kongl. Maj:t så länge dröjt med framläggandet af förslag i det nu föreliggande ämnet, och han klagade öfver att förslaget kommit så sent under Riksdagens lopp. Jag ber då få erinra, att det var på grund af en Rikets Ständers skrivelse år 1866, som detta ärende egentligen kom till liffs. Till följd af denna skrivelse förordnades en komité, i hvilken bland andra talaren sjelf var ledamot, och denna komité daterade sitt betänkande, med förslag till lag i ämnet, den 30 Maj 1868. En eller annan månad derefter kom detta komitébetänkande till Kongl. Maj:t, som, jemlikt grundlagens föreskrift, utställde detsamma till Högsta Domstolens yttrande. Detta yttrande, dateradt i December 1869, inkom dock icke till Kongl. Maj:t förr än mot sommaren följande året 1870. Första möjliga tillfället för Kongl. Maj:t att framlägga ett förslag i ämnet för representationen hade således varit vid sistlidet års lagtima riksdag. Innan denna riksdag inträdde, uppstod emellertid, såsom Kammarens ledamöter torde hafva sig väl bekant, fråga om att Kongl. Maj:t borde för beredande af större lagfrågor hafva biträde af en kollegial institution, och det derom till Riksdagen framställda förslaget rönt i sjelfva saken intet motstånd. Detta förslag motiverades bland annat just genom erinran om den förestående omorganisationen af underrätterna, hvilken fråga jemväl under diskussionen i Kamrarne alltid framhölls såsom ett bland föremålen för den blifvande Lagbyråns eller Lagberedningens arbete. Ingen satte dock i fråga att denna Lagbyrå eller beredning skulle sammanträda förr än vid innevarande års början, och således blef det ju icke heller möjligt för detsamma att förr än i år börja behandlingen af frågan. Några få månader sedan den nu i Justitie-departementet anordnade Lagbyrå trädte i verksamhet framlade den sitt förslag inför Kongl. Maj:t, som omedelbart derefter framställde detsamma för Riksdagen. Derförinnan rådförde jag mig dock med ledamöter i Lag-Utskottet, hvilka förklarade det vara tillräckligt tidigt om förslaget inkom till påsktiden, enär Utskottet till dess var upptaget af andra göromål. Således kan jag icke finna att något klander för dröjsmål rättvisligen kan drabba regeringen.

Den föregående talaren yttrade vidare, att det af honom reservationsvis framställda förslaget hade det företrädet framför det Kongl., att det undergått en fullständigare granskning i Högsta Domstolen. Jag återfinner samma yttrande jemväl i hans skriftliga reservation, men med denna uppgift hänger likväl icke så alldeles rätt tillsamman. Hvar och en som genomläser Högsta Domstolens för Riksdagens ledamöter tillgängliga protokoll, öfver granskningen af komiterades förslag, derifrån reservantens förslag hufvudsakligen är hemtadt, finner nemligen att endast *en* af ledamöterna ingått i en detaljgranskning, hvaremot sex ledamöter på principiella skäl afstyrkt hela förslaget och sålunda ej i detalj granskat detsamma. Man kan väl då icke gerna säga att reservantens förslag är af Högsta Domstolen fullständigare granskadt än det af Kongl. Maj:t framlagda, hvilket är grundadt på ett af fyra ledamöter i Högsta Domvid granskning af komiterades förslag upprättadt, och vid hvars föredra-

gande hos Kongl. Maj:t åter två ledamöter af Högsta Domstolen voro närvarande, hvilka båda understödde detsamma.

En anmärkning, som den ärade talaren sedermera framställde, ligger också egentligen utanför sjelfva det Kungliga förslaget innehåll. Den gick ut på att visa, att detta af Kongl. Maj:t framlagda förslag skulle stå i samband med samt vara till form och innehåll beroende af en påtänkt framtida förändring af häradsrätterna ifrån enmansdomstolar till kollegiala; och talaren har anmärkt att denna fråga vore för representationen alldeles främmande, att sjelfva saken vore i och för sig olämplig och att vid sådant förhållande den utredning, som Kongl. Maj:t förklarat sig sinnad att låta anställa, vore onödig och derföre, om den redan blifvit satt i verket, borde afbrytas. För min del får jag förklara att, när fråga är om domstolarnes organisation och när, hvarom alla tyckas vara ense, en fullständig revision af rättegångsordningen snart måste ega rum, jag icke kan finna annat än att det måste vara regeringens pligt, såsom det ock otvifvelaktigt är dess rättighet, att ingå i en så fullständig utredning som möjligt af alla förhållanden som på domstols-organisationen kunna ega inflytande. Skulle ett förslag till helt ny rättegångsordning af regeringen framläggas, men en utredning i oförmälda hänseenden saknas, komme representationen utan tvifvel att skarpt klandra en sådan underlåtenhet, och jag medgifver att den då äfven hade skäl dertill.

Frågan om kollegiala rättegångsformer är för öfrigt hos oss icke ny, Den föregående talaren har i sin reservation mycket riktigt erinrat att redan den för mera än 50 år sedan tillsatta Lagkomitén tänkte på sådana. Han begär dock ett, såsom jag förmodar, ofrivilligt misstag när han säger att Lagkomitén skulle haft det af honom citerade yttrandet uti sin motivering för bibehållande af enmansdomstolarne på landet. Det förhöll sig icke alldeles så, utan var det när komitén ville gifva ett afstyrkande utlåtande rörande enmansdomstolar i andra instans eller de då befintliga lagmansrätterna som den yttrade, att "vid första instansen, der en sak beredes till pröfning och får sin egentliga form, är det ej olämpligt att den behandlas af en enda domare". Att det förhåller sig så, som jag nu sagt, synes af hvad som redan följer i samma punkt, så lydande: "men sedan han slutat sin handläggning och saken kommit i skick att undergå ytterligare granskning, är det nödigt, att *fleras* insigter och urskiljning förenas, för att upptäcka hvad som möjligtvis kan hafva undfallit en endas uppmärksamhet." "Då Lagkomitén deremot hade att uttala sig öfver häradsrätternas organisation, yttrade den sig sålunda: "Då man föreslagit att *Häradsrätt*, hädanefter som hittills, skall utgöras af *Domare* och *Nämnd*, har det ej skett derföre, att man trott denna organisation i allmänhet vara lämpligare för en väl ordnad lagskipning i tvistemål, än om rätten bestod af flere lagfarna domare. Den nämnd, som här är i fråga, svarar ej mot hvad man i andra länder kallar jury, utan betecknar blott vissa ledamöter af den ständiga domstolen, under en kollektiv benämning och med kollektiv rösträttighet. Det är klart, att man af dessa, hos hvilka ingen egentlig lagkunskap förutsättes, hvarken kan begära eller vänta, att de skola med samma lätthet urskilja och med samma öfvade omdöme pröfva tvistiga och invecklade rättsfrågor, som man har skäl att fordra af lagkloka domare; men etc." och sedan

framhåller komitén allt, som kan till stöd för den bestående institutionen sägas och som är oss af gammalt väl bekant, samt slutar med följande ord; "det skall lända staten till förebräelse, om den icke eger tillgångar nog, att i de underrätter, som på dess bekostnad hållas, löna flera lagfarna domare." Att komitén icke heller hade särskild afsigt att förordna undersökningens förande af *en* person, synes af hvad den vidare säger om stadsdomstolarne. "Komitén har ofvanför yttrat," heter det, "att den ej anser en domstol, sammansatt af domare och nämnd, i allmänhet lämpligare för lagskipningen i tvistemål, än en rätt, som består af *flera lagfarna domare*. I de städer, der domstolarne finnas på *sistnämnda* sätt organiserade, bör således, efter komiténs tanke, någon förändring i denna inrättning ej göras." Så yttrar sig denna Lagkomité, och det torde vara känt att i densamma voro landtdomare-insigter representerade på ett sådant sätt, att det väl svårligen kan sägas det komitén icke var i tillfälle att kunna bedöma saken ur både juridisk och politisk synpunkt. Och det var dock endast på det ekonomiska skälet som komitén härvidlag synas hafva fastnat. Numera torde emellertid de ekonomiska förhållandena vara så betydligt förändrade, att representationen, när frågan framdeles bringas åter å bane, icke skall tveka att, om den eljest finner en kollegial organisation af underrätterna å landet lämplig, anslå erforderliga medel för dess genomförande, helst ej så obetydliga tillgångar dertill skulle kunna beredas genom reducerande af de inkomster, som nu tillfalla en och annan härads höfding vida utöfver hvad för tjänstens upprätthållande må anses behöfligt.

Rösterna till förmån för den kollegiala formen vid underrätterna hafva på sednare tider blifvit allt flera och flera; och att saken icke är för representationen alldeles främmande, torde jag kunna bevisa medelst åberopande af 1868 års Lag-Utskotts utlåtande N:o 12, deraf inhemtas, att vid både 1867 och 1868 årens riksdagar väcktes af en landtrepresentant från södra Sverige förslag om att inrätta kollegiala häradsrätter, bestående "af trenne i lagkunskapen förfarna män med lika röst i beslutet." Lag-Utskottet, som pröfvade detta förslag, sade båda gångerna, och åtminstone sednare gången enhälligt, att "nuvarande organisation af underdomstolarne på landet icke i allmänhet vore lämpligare för en väl ordnad lagskipning, än om rätten bestode af flere lagfarna domare", men på åtskilliga skäl, deribland åter det ekonomiska, ansåg sig Utskottet emellertid icke böra förordna förslaget.

För den åsigten att frågan huruvida underrätterna på landet böra bestå af flere lagfarna domare legat inbegripen i frågan om dessa domstolars arbetssätt, kan jag hemta ett ytterligare stöd af ett yttrande, som just den föregående talaren hade när här i föl diskuterades frågan om införande af en lagbyrå eller en lagberedning. Herr Carlén uttalade sig då på följande sätt: "För öfrigt, äfven om den föreslagna lagbyrån eller lagberedningen endast skulle för närvarande granska och bearbeta de tvänne färdiga lagförslagen, nemligen om underrätternas å landet omorganisation, ordnandet af lagfarts- och in-teckningsväsendet och vattenrätten, samt möjligen äfven det under utarbetning varande fjerde förslaget, om ordnandet af ut-sökningsväsendet, så ber jag att få anmärka, att dessa förslag utgöra hvar för sig mera omfattande delar af de balkar, hvartill de höra. Underdom-

stolarnes organisation omfattar en så vigtig del af Rättegångs-balken, att jag vågar påstå, att denna balks vidare utbildning beror deraf. Deri ingår frågan hvilketdera slaget af domstolar, enmansdomstolar eller kollegiala domstolar, är att föredraga. Besluter man sig för enmansdomstolarne — eller sådana, der en enda lagfaren person och en af folket vald nämnd fungera — finner man lätt behovet deraf, att öfverrätterna bibehållas. Väljer man åter för underrätterna den kollegiala domstolsformen, så — under förutsättning att underdomstolarne erhålla en mera utsträckt jurisdiktion, såsom kretsdomstolar, omfattande vardera ett län — kan deraf blifva en följd etc.“ Jag skall icke upptaga tiden med att läsa längre, då af det anförda redan synes, att den ärade talaren då tog frågan i dess aldra största omfattning. Han kunde då icke mena att för dess lösning erfordrades endast det arbete som några få personer på sin kammare kunna åstadkomma, utan han måste hafva ansett, att en fullständig utredning af alla hithörande förhållanden, således äfven, bland annat, af de lokala måste ske; men en sådan utredning verkställes visserligen icke på några få månader. Då Herr Carlén yttrade nyss anförda ord, var han visserligen en mycket ung och nykommen ledamot i Kammaren, men hans ord gällde då rätt mycket: och alla de som med honom då instämde, kunna således nu icke annat än gifva regeringen rätt deri att den anbefallt den ifrågavarande undersökningen.

Här finnes dessutom ett annat skäl, som hos Riksdagen måste anses tala för denna Regeringens åtgärd. Riksdagen har nemligen till Kongl. Maj:ts inkommit med begäran om afskaffande af sportelväsendet, men någon väsendtlig inskränkning deri, för så vidt angår underdomstolarne på landet, torde icke utan stora svårigheter kunna göras, så länge dessa domstolar äro organiserade såsom nu, hvaremot förändringen otvifvelaktigt skulle mycket lättare kunna verkställas, om domstolarne blefve förvandlade till kollegiala.

Organisationsfrågan ligger emellertid alldeles öppen, oberoende deraf att en utredning först sker, och man har sedan, vare sig att Kongl. Maj:ts eller reservantens förslag nu antages, fullt fria händer att göra som man finner lämpligast. Jag kan icke annat än högligen förundra mig öfver hvad reservanten yttrat derom att genom antagande af komiterades förslag eller delar deraf, som han upptagit såsom eget förslag, frågan om införande af kollegiala landtdomstolar skulle blifva afklippt. Jag tror mig med visshet kunna säga, att han förut hyst en motsatt mening.

Hvilken tolkningsmetod reservanten använt för att kunna ur Kongl. Maj:ts proposition draga den slutsatsen, att det deri framlagda förslaget fått sitt innehåll och sin form på grund af den tillämnade utredningen rörande lämpligheten af att införa kollegiala underrätter, förstär jag alldeles icke. Ett sådant samband mellan de enskilda satserna i Kongl. Maj:ts proposition finnes icke. Anledningen hvarför detta yttrande om utredningen inflöt i propositionen var fasthelt den, att de riksdagsmän, som redan vore deciderade för kollegiala underrätter, icke skulle af en sådan åsigt finna sig förhindrade att under tiden intilldess en i alla hänseelser erforderlig utredning försiggått gå in på de förbättringar som nu föreslogos. Motiven åter hvarför icke större lagförändringar nu föreslogos, utan förslaget erhöi den mera begränsade omfattning, som reservan-

ten anmärkt ligga, inneslutna i den på lagstiftningens område erkända satsen, att man icke skall stadga mer än som för ändamålet behöfves. Hvad hade väl nu äfven följden blifvit, om man velat sammanbinda de föreslagna förändringarne med hvad som i komiterades förslag i öfrigt finnes upptaget? Jag tager nästan för gifvet att hvad der föreslås om "biträdande domare" icke blifvit antaget, helst redan bland de fem komiterade, en ledamot afstyrkt denna institution, samt sedermera såväl Högsta Domstolen som ock nu sednast Lag-Utskottet uttalat sig mot densamma, åtminstone i den form, hvori de föreslagits, och då hade det ju varit oklokt af regeringen att genom intagandet i sitt förslag af något, som med hufvudsaken ej stod i det oskiljaktigaste samband, riskera hela förslaget kasserande. Just genom att på sätt som skett begränsa förslaget undviker man ock en massa ändringar i lag och författningar, som deremot äro oundgängliga om man vill hålla sig till komiterades eller reservantens förslag, och hvaraf jemväl åtskilliga olägenheter i formelt hänseende skulle blifva en följd.

Så t. ex. förekommer i reservantens från komiterades hemtade förslag ett stadgande om förande af de så kallade småprotokollen. Om Riksdagen nästa år, såsom ganska möjligt är, får att granska och antaga ett förslag angående fastighetsböcker, hvilken fråga blifvit af särskilda komiterade behandlad, så möter äfven i komitéledamoten Herr Carléns särskildt afgifna förslag i ämnet samma stadgande angående dessa småprotokoll, och vi skulle då ånyo få ompröfva samma sak och måhända blifva tvungne att utur den förra året antagna förordningen utstryka hvad den angående detta ämne innehölle, helst icke samma sak rimligtvis borde finnas upptagen i tvänne författningar. Upprättades året derefter en ny författning angående förmynderskap, hade man samma sätt att tillvägagå ännu en gång. Lämpligare synes då vara att vid partiela förändringar hålla sig inom något trängre gränser, på det man måtte undgå de svårigheter, som eljest nödvändigt skola uppkomma.

Vidare förekommer att stadganden, som hittills varit gemensamma för land och stad, enligt reservantens förslag sönderbrytas, i det att de som angå landet afskiljas och upptagas i den nya författningen, under det de, som röra stad, kvarstå oförändrade. Så är förhållandet med föreskriften om insändandet till hofrätt af förenämnda småprotokoll, och hvarvid såsom en särskild egenhet må anmärkas, att i afseende å påföljder för underlåtenhet att vederbörligen insända protokollen hänvisas till hvad om underrätt i stad finnes stadgadt, och när man eftersöker detta stadgande, så hänvisas man åter till just det upphäfdä och i den föreslagna nya författningen intagna stadgandet för häradshöfding. Icke kan väl sådant vara förenligt med en god formel behandling af lagstiftningsärenden.

Icke mindre anmärkningsvärd i formelt hänseende finner jag den omständigheten, att i en författning, som sjelf angifver sig handla om vissa lagförändringar i sammanhang med antagande af författning angående förändrade bestämmelser om *lagtima ting*, der skulle jag hafva att söka rätt på hvad som gäller för stad i de nu i 12 kap. Rättegångsbalken behandlade viktiga frågorna rörande kontumacial-förfarandet.

Här har såsom ett företräde i reservantens förslag uppgifvits att för de domsagor, som ej erhöles förmånen af tätare domstolssammanträden dock bereddes andra fördelar, såsom att sommarferierna något förkortades, att tingens afslutningsdag skulle kungöras redan under tinget, att de ej blefve utsatta alltför nära nästa ting och att domaren tillförbundnes vårda arkivet. Männe likväl ej allt detta kan hänföras till den småplocklagstiftning, hvarom reservanten vid det förut omnämnda tillfället under föregående riksdag yttrade sig sålunda: "Jag kan icke föreställa mig att majoriteten inom Utskottet med sitt förslag haft till syfte att man vid lagstiftningsarbetet skall gå ännu mera småplocksvi tillväga, utan att äfven majoriteten vill att man skall bearbeta ämnena gruppvis, innan de för Riksdagen framläggas." Hvad äro dock de omförmälda bestämmelserna annat än småplock? I fråga om sommarferiernas förkortande skulle medgifvas att de få dagar i Juni, som återstå efter midsommaren, må kunna användas, äfven de, för sommartinget och att första hälften af September kan få, men icke behöfver användas för höstetinget, hvilken sednare bestämmelse är en återgång till hvad 1734 års lag stadgade, men hvari man gjorde en ändring, enär första hälften af den månaden ansågs för allmogen behöflig till dess arbeten med landtbruket. Bestämmelsen åter om kungörandet af tingens afslutningsdagar är så redigeradt, att ingen förändring derigenom sker i hvad redan nu gäller, enär med "tinget", under hvilket de skola kungöras, ej i den ställning hvari detta ord förekommer, kunna förstås endast de dagar, hvarunder målens handläggning pågår; och hvem ifrågasätter väl redan nu domarens skyldighet att vårda arkivet? När reservanten så strängt utdömde småplockssystemet, då gällde det att bereda en rättsökande möjlighet icke att en eller par sommar-månader tidigare, utan att någongång i sitt lif kunna instämman en tredskande part, som höll sig utanför sitt härads gränser, eller någon, som med outredde affärer emigrerat till Amerika. Det var likväl då fråga om ett Konungens förslag, men ett förslag, om hvars behöflighet representationen likväl flera gånger uttalat sig. Här visar sig, huru hastigt åsichter och principer kunna undergå förändring.

Innan jag härefter öfvergår till att yttra mig rörande de särskilda förslagens innehåll i sjelfva hufvudsaken torde det vara nödigt att först erinra om hvaruti skilnaden dem emellan egentligen består. Den komité, som behandlade frågan om underdomstolarnes arbetssätt, föreslog att i tingslag, som ensamt utgjorde en domsaga, skulle ting hållas en gång i hvarje månad, med undantag likväl af Januari månad, således elfva gånger om året. Kongl. Maj:ts nu förevarande förslag åter bestämmer i afseende å dessa tingslag två egentliga tingsterminer med sex ordinarie sammanträden i den ena och fyra i den andra. I dessa tingslag, som naturligtvis måste vara ganska ansefliga, eftersom de hvar för sig utgöra en domsaga, är det temligen påtagligt att den i förslaget medgifna rättigheten att derjemte hålla ett särskildt slutting i hvardera terminen skall begagnas, och följaktligen blifva enligt det Kongl. förslaget årligen inalles tio sammanträden, till hvilka man eger rätt att instämman nya mål, och otvifvelaktigt ytterligare tvänne, vid hvilka lagfarter, inteckningar och dylika ärenden kunna handläggas. Reservanten går ännu längre i sitt förslag och vill bestämma tingens antal till tolf i dessa domsagor, och han

gör detta förslag utan att därför anföra något särskildt motiv och oaktadt han, såsom ledamot af nyssnämnda komité, instämt med dess öfriga ledamöter i följande uttalande: "Hvad nu angår det för de särskilda fallen föreslagna antal ting och först det, som ansetts lämpligt för domsagor, hvilka bestå af endast ett tingslag, så torde med visshet kunna antagas, att den rättsökande allmänhetens intresse är tillfullo tillgodosedt genom tillfället att hvarje månad, utom en, äga tillträde till domstolen."

I tingslag åter, som med ett annat sådant är förenadt till en domsaga, skulle, enligt komiténs förslag hållas sex månadsting årligen. Kongl. Maj:ts förslag upptager äfven för dessa tingslag två ting om året med tre allmänna sammanträden i det ena och två i det andra tinget, hvarjemte medgifves rätt till avslutningsdagar, å hvilka de till småprotokollen hörande ärenden kunna handläggas; och är slutligen Herr Carléns förslag i detta hänseende öfverensstämmande med det af komiterade framställda.

Nu anmärkes mot Kongl. Maj:ts förslag, att enligt detsamma skulle sommarferierna blifva för stora. Dessa ferier, säger reservanten, blifva nära tre månader i domsagor, som bestå af ett tingslag, och nära fyra månader i de domsagor, som omfatta två sådana. För att komma till en sådan beräkning, måste dock bland ferierna inräknas den månad, i hvilken ting eller allmänt sammanträde hålles, och går man ut från en sådan synpunkt, så skulle man kunna säga, att enligt reservantens förslag domstolen har ferier hela året om med undantag af de få dagar i början af hvarje månad, derunder målen vid tinget handläggas. Jag tror icke, att någon erkänner en sådan åsigt vara riktig och torde således den uppgifna längden på sommarferierna enligt Kongl. förslaget genast kunna nedsättas till två månader i domsagor, som utgöras af endast ett tingslag, och tre i dem, som bestå af två sådana. Under denna tid infalla dock sluttingen, vid hvilka, såsom förut är nämnt, vissa ärenden kunna handläggas.

Då Herr Carlén i sin reservation föreslår tolf ting, söker han att för detta förslag hemita stöd från Rikets Ständers skrifvelse den 28 Maj 1866. Det torde då vara skäl att tillse, huruvida verkligen Kongl. Maj:ts förvarande förslag afviker från hvad Ständerna i nyssnämnda skrifvelse uttalat. Till stöd för sin mening anför reservanten fyra uttryck, som skulle finnas i den underdåniga skrifvelsen. Han säger nemligen, att skrifvelsen omnämner såsom önskligt att häradsrätterna förvandlades till *permanenta domstolar*, och att ting måtte hållas *hvarje månad*, vidare att i skrifvelsen framhålles möjligheten af *tolf ting* årligen, till och med i domsagor bestående af två tingslag, och slutligen, att deruti förekommer det yttrandet — hvilket reservanten återgifvit kursiveradt — att, derest de i skrifvelsen anförda grunder för häradsrätternas arbetssätt blefve gällande, "deraf omedelbart komme att följa, att den nuvarande indelningen af häradsrätternas sammanträden å vissa årliga ting förlorade all betydelse och till fördel för rättskipningen kunde upphöra." Härvid vill jag dock anmärka, att då i skrifvelsen talas om önskvärdenheten af permanenta domstolar, lägges der till de ganska viktiga orden: "så vidt möjligt är", hvilka ord reservanten alldeles uteslutit ur sin relation om hvad skrifvelsen innehåller, att jag i skrifvelsen icke lyckats återfinna yttrandet om tings hållande *hvarje månad* samt att der bestämdt icke yttras något om *tolf ting* år-

ligen. Hvad angår det med kursiv stil återgifna yttrandet, så medgifver jag, att det verkligen finnes i skrifvelsen och att deri möjligen kan ligga någon anledning till en sådan uppfattning som Herr Carléns, men denna motsäges åter uppenbart af andra yttranden i skrifvelsen, hvilka jag skall taga mig friheten att uppläsa för att ådagalägga huru fullständigt dessa passa in just med Kongl. Maj:ts förslag. Der säges nemligen: "I de flesta härader och tingslag äro de årliga rättegångsdagarne åtminstone tio, ofta tjugu och i ganska många stora härader och tingslag uppgå de till tretio eller fyratio, undantagsvis till och med derutöfver. Tydligt är, att då, oaktadt detta stora antal rättegångsdagar, stämningar icke kunna meddelas till flera än tre, anordningen är i högsta måtto felaktig; hvaremot, om stämning finge uttagas till flera af dessa rättegångsdagar, och dessa fördelades på flera månader, rättvisan skulle vinna betydligt i skyndsamhet, och målen derigenom sannolikt blifva mera jemnt fördelade på årets samtliga rättegångsdagar, än nu är fallet. Likaledes skulle det vara en synnerlig fördel, att icke, såsom för närvarande merendels sker, uppskjutna måls handläggning utan verkligt behof utställdes till ett påföljande ting, utan företoges så fort ske kunde, och der ej hinder mötte eller uppskofvet sålunda blefve för kort för det dermed afsedda ändamål, helst å nästa rättegångsdag. Deraf blefve väl en följd att icke flera rättegångsdagar finge följa allt för tätt på hvarandra; men deras jemnare fördelning på den tid, som tinget i allt fall, för expeditionens skull, måste räcka, torde icke föranleda någon synnerlig olägenhet för domaren, helst behovet af särskilda rättegångsdagar för ransakningar med häktade personer derigenom minskades." Efter detta och äfven sednare än det af reservanten återgifna yttrandet heter det i skrifvelsen vidare: "Rikets Ständer anse alltså, att man för vinnande af månadliga ting eller rättegångsdagar, *på sätt lagkomitén föreslagit* — — —." Lagkomiténs förslag gick, såsom bekant är, ut på två tingsterminer med nio rättegångsdagar, och Kongl. Maj:ts förevarande förslag är i detta afseende dermed alldeles öfverensstämmande, blott med den skilnad att rättegångsdagarnes antal är bestämdt till tio.

Längre fram i skrifvelsen heter det ytterligare: "Enligt de upplysningar Rikets Ständer kunnat inhemta finnas för närvarande endast nitton domsagor med en för hela domsagan gemensam tingsstad; och för dessa finnes intet hinder att genast införa *månadliga ting, på sätt lagkomitén föreslagit*." Derefter följa de ord, hvilka reservanten förmodligen uttyder såsom åsyftande ting "hvarje månad" och "tolf ting", men hvarvid ett tolkningssätt användes, som en domare icke gerna strafflöst skulle kunna tillåta sig. Orden lyda så: "Rikets Ständer anse, att man, för ett kraftigare befordrande af reformens genomförande, kunde utan fara gå ett steg längre än lagkomitén föreslagit, och föreskrifva *månadliga ting* äfven för de domsagor, som hafva två tingsstäder." Ingen lärar väl kunna tro att Rikets Ständer tänkt sig något så orimligt som att domsagor, hvilka bestå af ett tingslag, skulle åtnöja sig med nio ting eller allmänna sammanträden, under det att tolf sådana skulle hållas i tingslag, som med ett annat är förenadt till en domsaga. Reservanten gör sig således här åter skyldig till misstag i sina uppgifter, ty det finnes i

skrifvelsen verkligen icke en antydan om att tolf ting årligen skulle hållas i något tingslag.

Beträffande vidare lämpligheten af dessa många ting, så vill jag fästa uppmärksamheten på att, om det af reservanten framställda förslaget antoges, så skulle det blifva alldeles omöjligt för domaren att sköta alla de särskilda sysslor, som höra till hans embete. Han finge nemligen hålla ting äfven under sommaren, då han tillika måste, förutom de bestyr, som eljest ifrågakomma när som helst under året, hålla syner i egodelningsmål, jorda- och vattenrättstvister samt förrätta boställssyner m. m., hvilka förättningar samtliga äro ganska viktiga, men hvaråt han omöjligt skulle kunna egnas tillbörlig tid. Han bör under denna årstid, om möjligt, vara fri från de egentliga tingsgöromålen. De komiterade, som utarbetade förslag till häradsrätternas förändrade arbetssätt, voro af den meningen, att häradshöfdingen skulle, om han det önskade, erhålla en "biträdande domare" till hjälp. Reservanten har dock nu frångått denna tanke och nämner ingenting derom; men fara värdt är, att hans förslag icke skulle kunna genomföras utan ständiga biträden i domarembetet. För dem, hvilka önska att bibehålla så mycket af den nuvarande organisationen, som lämpligen kan bibehållas, borde det vara angeläget att icke lägga på häradsrätterna mera, än de med säkerhet må anses kunna bära; och för en vidare utveckling i den mån omständigheterna medgifva lägger Kongl. förslaget lika litet hinder som reservantens, helst med lätthet tingen kunna utsträckas och ytterligare allmänna sammanträden mellan de redan bestämda inpassas.

I detta hänseende yttrade förutnämnda komiterade följande ganska tänkvärda ord: "Då komiterade för de domsagor, som bestå af två tingslag, uppställt den regel, att ting i hvart tingslag skola hållas endast hvarannan månad, hafva de utgått från den grundsats, att det vid lagreformer, hvilkas följder man ej med visshet kan beräkna, i allmänhet är vida att föredraga, att icke gå fullt så långt, som man *möjligen skulle kunna gå*, framför att gå längre, än man *med säkerhet kan gå*." I denna grundsats instämmer jag med komitéledamoten Carlén, emot utskottsledamoten med samma namn.

Af såväl lagkomitén som lagberedningen äro sommarferier föreslagna. Dessa ferier förordas äfven af Högsta Domstolen, och jemväl i andra länder, der domstolarne för öfrigt hafva sammanträden hela året om, begagnas sådana ferier. I förordningar af år 1867 angående domstolsorganisationen i de med Preussen förenade länder bestämdes för underdomstolarne halfannan månads sommarferier, och i Belgien, detta i industrielt afseende så högt utbildade land, stadgades år 1869, att dessa domstolar skulle erhålla två månaders ferier, eller från den 15 Augusti till den 15 Oktober. Å andra sidan framhållies af reservanten Norge såsom ett exempel på motsatsen, men dervid förefaller det mig helt besynnerligt att, då man i detta hänseende talar om Norge, man ej på samma gång omnämner de ifrån våra egna alldeles afvikande förhållanden i afseende å rättsgångsväsendet, som der ega rum, i fråga om "skriftligt förfarande" inför rätta, advokatstvång m. m., hvarjemte domaren, om han önskar, har ett edsvuret biträde vid sin sida. Man bör också se till huruledes det i tillämpningen slagit sig ut med dessa s. k. månadliga ting. Det är en-

dast på ytterst få orter, som sådana finnas fulltaliga och på orter, der de blifvit införda, är man numera stadd på en återgång. Jag har för att närmare utreda förhållandet härutinnan, försett mig med ett arbete, Schweigaards processrätt, hvarur jag tillåter mig uppläsa följande, på svenska öfversatt:

”Det är dock endast på det minsta antal ställen, som dessa månads-ting hållas fulltaliga. Utom det att Ost- och Westfinnmarken efter förordningens § 1 Litt. a helt och hållet undantogs från denna nya distriktsindelning, hvilket undantag redan genom Cancellieskrifvelsen den 26 Oktober 1799 utsträcktes till hela Norrlands och Finnmarkens Amt, bestämde samma §:s Litt. b att i ”Sö- och Fjeld-Distrikterne” månads-ting skulle hållas blott några gånger om året.”

Här synes att ”månads-ting” icke betyda ting i hvarje månad under året; ty det säges här ”månads-ting några gånger om året.” Härfter heter det vidare:

”Sednare äro på särskilda ställen gjorda än flera inskränkingar genom speciela bestämmelser, som kunna igenfinnas i registren under ofvanförda rubriker.”

Detta är ju icke något föredöme för oss att följa.

I reservantens förslag finnes visserligen ännu ganska mycket, hvar emot anmärkingar skulle kunna göras, men jag vill ej längre upptaga tiden. Jag tror mig med hvad jag redan sagt hafva ådagalagt:

att Kongl. Maj:ts och reservantens förslag lika litet eller lika mycket förhindra eller underlätta inrättandet af kollegiala domstolar, i fall statsmakterna framdeles skulle komma att besluta sig för sådana;

att Kongl. Maj:ts förslag i formelt hänseende har betydligt företräde framför reservantens;

att Kongl. Maj:ts förslag på det närmaste öfverensstämmer med Rikets Ständers underdåniga skrifvelse den 28 Maj 1866; och slutligen

att nämnda förslag, i olikhet mot reservantens, innebär möjlighet för härads-höfding att förrätta den tjenst, som åligger honom; och jag föreställer mig att en hvar skall finna dessa fördelar hvar för sig eller tillsammans innebära så stort företräde framför dem, som reservanten velat med sitt förslag åstadkomma, att ingen bör kunna hysa någon tvekan att bifalla Kongl. Maj:ts förslag, hvadan jag ock hemställer om bifall till Utskottets framställning i tredje punkten af förevarande betänkande.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag hvarken vill eller är doku-menterad för att kunna anställa någon egentlig jemförelse mellan Kongl. Maj:ts och Lag-Utskottets förslag, å ena sidan, samt det af en reservant derjemte framställda förslaget, å den andra. Jag vill visserligen icke förneka, att det sistnämnda möjligtvis i något afseende har företräde framför Kongl. Maj:ts, men det vissa är dock att Kongl. Maj:ts förslag, med hänsyn till de förhållanden, som nu existera, innebär ett betydligt framåtskridande och skall åstadkomma väsendtliga förbättringar. Man har anmärkt mot Kongl. Maj:ts förslag, att, i fall detsamma antoges, det skulle föranleda dertill, att lagskipningen komme att ligga nere under en stor del af året, men man måste dock betänka att detta i vida högre grad är fallet för det närvarande. Särskildt vet jag att åtminstone i det hä-

rad, jag tillhör, lagskipningen vanligtvis ligger nere 7½ månader årligen, hvaraf 4½ månader infalla under sommartiden; och således skulle, om Kongl. Maj:ts förslag blefve lag, oss tillskyndas betydliga förbättringar. Derjemte må man betänka att, om samma förslag nu af Riksdagen godkännes, detsamma kan oförtöfvadt träda i verket såsom gällande lag, då deremot reservantens förslag, om det lyckades tillvinna sig båda Kamrarnes bifall, ändock måste, innan det af Kongl. Maj:t bifölles, genomgå Högsta Domstolens granskning och bedömande, dervid möjligtvis — ja, ganska säkert — åtskilliga delar deraf blefve underkända; och i allt fall skulle denna omgång nödvändigt orsaka frågans undanskjutande under flera år.

Jag vill för min del icke påtaga mig någon anpart af ansvaret för ett sådant uppskof, och derföre kommer jag ock att rösta för bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Printzensköld: Redan allt för länge hafva talrika och berättigade klagomål förports öfver långsamheten i rättskipningen inom vårt land. Endast undantagsvis och i enstaka fall har man kunnat tillskrifva denna långsamhet vår domarekorps, som i sjelfva verket icke är så dålig som man vid ett tillfälle här i Kammaren sökt att utmåla detsamma. Man har äfven trott sig finna skälet till denna långsamhet i det förment tunga arbetssättet vid domstolarne, särdeles inom hofrätterna, men äfven om en eller annan förenkling deri skulle genomföras, tror jag icke att derigenom någon nämnvärd förtfärdighet i lagskipningen skulle åstadkommas. Med mera eller rättare allt fog har man deremot sökt och funnit skälen till berörda långsamhet uti de alltför sällan återkommande tingen jemte deraf följande långa uppskof, uti skyldigheten att uttaga stämning till första rättegångsdagen samt utslagens afkunnande endast vid tingets slut. Man har slutligen anført såsom en af orsakerna till långsamheten i rättskipningen, att hos oss icke finnes en duglig, juridiskt bildad sakförarekorps, och detta skäl kan jag icke annat än godkänna; också har frågan om införande i vårt land af ett *verkligt* advokatstånd vid denna riksdag förevarit, ehuru den till all lycka för denna gång fallit, jag säger, till all lycka, ty jag anser Lag-Utskottets i detta afseende framlagda förslag hafva varit särdeles otillfredsställande och olämpligt. Bland alla de skäl till tvistemålens långsamma gång, man sålunda anført, förekommer dock icke ett, som är alltför litet uppmärksamadt, men som nu må påpekas, nemligen den orimligt långa inställelsetid, som nu är beviljad för måls fullföljd från underrätt till hofrätt och vidare derifrån till Kongl. Maj:t. Med de lätta kommunikationer, som vi nu ega, skulle man utan olägenhet kunna inskränka denna tid till minst hälften af hvad den nu är, och man skulle derigenom göra en tidsvinst af 50 à 75 dagar, något som icke vore ringa, då man besinnar, att mångens väl eller ve beror på, att han inom möjligen kortaste tid kan få sin rätt vid domstol slutligen afgjord; och jag hoppas att denna fråga med snaraste skall blifva föremål för den lagstiftande maktens ompröfvande.

Det nu vid våra underdomstolar på landet rådande rättegångsväsendet är emellertid, såsom jag redan nämnt, det hufvudsakliga skälet till den öfverklagade långsamheten, och detta har äfven närmast framkallat den länge afhandlade frågan om en förändring i vår domstolsorganisation.

Uti denna förändring ingå såsom hufvudsakliga moment dels tingens anordnande så att de oftare återkomma, dels domsagornas reglerande, så att hvarje sådan erhåller ett ting och en tingsstad, och dels snåstädernas förenande med kringliggande landsbygd under en gemensam jurisdiktion. Hit hörer äfven frågan om domstolarnes sammansättning; och då Kongl. Maj:ts proposition innehåller en vink om inrättandet af kollegiala domstolar äfven på landet, så ber jag att redan nu få uttala, att jag i detta afseende hufvudsakligen ställer mig på samma ståndpunkt som Herr Carlén. För min del anser jag nemligen, att häradsrätterna, sådana de nu äro, utgångna från folket, nära förenade med folket och fortfarande uppburna af folkets förtroende, äfven om deras upphäfvande ur juridisk synpunkt skulle kunna försvaras, likväl från ekonomisk och isynnerhet från politisk synpunkt, böra till sin hufvudsakliga form oförändrade bibehållas. Detta i förbigående! Den förändring, som här blifvit ifrågasatt, hänger så nära tillsammans med en mängd andra förhållanden, både administrativa och ekonomiska, att en ganska vidlyftig utredning af dessa förhållanden är behöflig. En sådan skulle emellertid sannolikt låta vänta på sig ganska länge; hvadan och då vi väntat nära ett halft sekel på det förslag, som nu af regeringen framlagts, jag tror klokheten hjuda det vi, då en lag erbjudes oss, som genast afhjelper de mest öfverklagade bristerna, och sådan är det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget, äfven göra klokast uti att antaga detsamma. Komiterades förslag kan naturligtvis, så litet omfattande det än i sjelfva verket är, icke nu komma i fråga, enär det såsom öfvergångsförslag betraktadt är för stort, samt derjemte, enligt hvad Högsta Domstolens granskning ådagalagt, är behäftadt med stora brister, till hvilka jag i främsta rummet räknar föreskriften om en biträdande domare, ett oting, hvars blifvande ställning såväl till rätten och domaren som i staten och domsagan ingen kan göra sig reda för. Herr Carléns förslag åter har alla de fel, som vidlåda komiterades och derjemte — det kan låta besynnerligt men är dock sannt — derjemte det felet, att han tagit bort just den biträdande domaren, utan hvilken såväl Herr Carléns som komiterades förslag torde vara omöjliga att verkliggöra, ty det ligger väl i öppen dag att, om man, såsom jag tror, lagstiftar för en tjänstgörande och icke för en tjänstfri domare, man bör besinna det rent af omöjliga för honom att, i saknad af sommarferier från tingen, sjelf medhinna öfriga lika viktiga göromål.

Kongl. Maj:ts förslag, som nu till behandling föreligger, synes mig vara fritt från de brister, som de båda andra förslagen, komiterades och reservantens hafva, och medför derjemte den fördel, att rättskipningen inom hälften af rikets domsagor kommer att få en raskare gång. De anmärkningar, som emot regeringens förslag framställt, äro icke af någon synnerlig vikt, och hafva äfven blifvit af Herr Justitie-statsministern så fullständigt bemötta, att jag icke behöfver dermed upptaga tiden. Jag tror för öfrigt, att ett antagande af Kongl. Maj:ts förslag icke skall, såsom Herr Carlén fruktat, undanskjuta frågan om sjelfva den mera vidtomfattande regleringen, utan hoppas tvärtom att förslaget, såsom innehållande ett öfvergångsstadgaende, skall bereda vägen till denna reglerings slutliga genomförande. För denna min åsigt anser jag mig hafva desto större skäl,
som

som regeringen nu liksom gifvit på hand, att den antydda mera omfattande förändringen i våra domstolsförhållanden snart skall komma att af regeringen föreslås. Af dessa skäl och då lagbyrån i följd af det årliga anslag, som för dess verksamhet behöfves, står i beroende af Riksdagen, tror jag det icke vara för frågans slutliga lösning i någon mån riskabelt, att antaga hvad Kongl. Maj:t nu i ämnet föreslagit, och yrkar fördensskull bifall till hvad Utskottet i tredje punkten af detta betänkande hemställt.

Herr Carl Ifvarsson: I en fråga af sådan beskaffenhet, som den förevarande, kan kanske mången tycka, att uteslutande jurister borde få tillfälle att deri uttala ett omdöme. För min del har jag dock icke uppfattat frågan om våra domstolars omorganisation från den synpunkten, hvilket synes deraf, att jag vågat väcka motion uti ämnet. Jag har ansett att, oaktadt jurister böra ega den största sakkännedom, när fråga är om att skriva en lagtext, de likväl icke besitta den uteslutande sakkunskap i afseende på domstolsorganisationen och lagskipningen i öfrigt, som erfordras för att kunna bedöma en fråga sådan som den förevarande. Denna fråga rör allmogen så nära och så innerligt, att jag tror, att det fullkomligt är på sin plats, att allmogens män deri gifva sitt utlåtande, och jag tror till och med att ett sådant uttalande från allmogens sida är mera nödvändigt än juristernas. Jag har tagit mig friheten att i ämnet väcka motion, icke i den förmätta afsigten att mitt förslag, som öfverensstämmer med hvad komiterade hemställt, skulle i sin helhet antagas, enär jag visste, att flerfaldiga anmärkningar emot samma förslag blifvit framställda, utan derföre, att jag ansåg nödigt, att frågan väcktes till lif, och emedan jag var förvissad om, att Lag-Utskottet, så vidt det icke afstyrkte alltsammans, skulle ega frågan sådan uppmärksamhet, att, om i komiterades förslag funnes något, som icke vore lämpligt och passande, Utskottet skulle utsofra allt sådant. Sedan jag väckt denna fråga till lif under förliden riksdag och den då fallit, har jag upptagit den under innevarande riksdag, i hopp att den skulle leda till någon åtgärd och under den tid, som sedan dess förflutit, hafva vi fått emottaga en af Kongl. Maj:t i ämnet aflåten proposition. Jag tillstår, att jag anser komiterades förslag vida mera omfattande, än det af Herr Carlén framlagda förslaget, och att detta sistnämnda förslag åter är mera omfattande än hvad i den Kongl. propositionen hemställes, äfvensom att jag helst skulle önska, att det mera omfattande förslaget gjorde sig gällande, emedan då så lång tid förflutit, sedan man uti en skrifvelse från Riksdagen ifrågasatte en förändring i domstolsorganisationen, man, då frågan slutligen kom till behandling, borde gå så långt som möjligt. Då jag emellertid nu icke har hopp, att komiterades förslag skall antagas, och icke ens att reservantens förslag skall kunna tillvinna sig bifall, så, oaktadt jag för min del gifver dessa förslag företräde framför Kongl. Maj:ts proposition och jag helst skulle vilja antaga något af dem, om jag ansåg dem möjliga att för närvarande genomföra, oaktadt detta, säger jag, tillstyrker jag nu bifall till den Kongl. propositionen, såsom det enda förslag, som under nuvarande förhållanden har någon utsigt att gå igenom. Jag skulle dock icke beklaga så mycket, om det Kongl. förslaget fölle, emedan man genom detsamma kommer ett så

ofantligt litet steg framåt, så att dermed icke mycket vinnes, men jag har anledning att antaga, att, om detta förslag blir lag, så, hur obetydlig förändring det än medför, är dock en väg öppnad, på hvilken man kan framtvinga större reformer, och om regeringen vill dertill lemna sin medverkan, så kan detta förslag i sinom tid föranleda till mera omfattande förändringar. Det är från denna ståndpunkt, som jag tillstyrker antagandet af det Kongl. förslaget.

Jag anser mig likväl böra nämna, i anledning af hvad i den Kongl. propositionen uttalas derom, att en fullständig utredning bör göras, huruvida en sådan ombildning af underdomstolarne må verkställas, att de samtliga komma att bestå af flere lagfarne ledamöter, att jag för min del anser, att i vårt glest befolkade land inrättandet af kollegiala domstolar på landet inom de flesta orter icke är lämpligt. Det är möjligt, att i några tätt bebodda trakter, såsom t. ex. i Skåne, kollegiala underdomstolar kunde vara på sin plats, men inom öfriga trakter skulle en sådan domstolsorganisation komma att medföra större olägenheter, än om man bibehölle de gamla enmansdomstolarne. Jag tänker mig emellertid att, om man skall draga någon nytta af det förslag, som nu föreligger, under förutsättning att det blir lag, så måste antingen tingslagen sammanslås så, att högst två tingslag komma på hvarje domsaga, eller ock att domsagorna fördelades så, att hvar och en af dem komme att bestå af ett, eller på sin höjd af två tingslag. Om emellertid kollegiala domstolar skulle inrättas tror jag likväl, att en ändå ytterligare sammanslagning af domsagor vore af nöden, ty i annat fall blefve det allt för kostsamt att underhålla tre å fyra jurister för skötandet af en domsaga, sådana de nu äro. Skulle likväl detta inträffa, så finge en del rättsökande och vittnen så långt till tingsstället, att jag fruktar, det folket heldre skulle anlita näfrätten än domstolen för att slita sina tvister, och värst blefve det i brottmål, enär svårligen någon skulle vilja omtala hvad han i fråga om ett brott sett eller hört, af fruktan för, att han såsom vittne skulle få resa många mil till tingsstället utan att derför, åtminstone i de flesta fall, erhålla ersättning. Ej heller skulle mången under sådana omständigheter vilja uppträda som part, ty kostnaderna derför blefve alltför stora. Jag tror således att, om man i följd af en sådan anordning skulle få alltför långt till tingsstället, detta skulle vålla större olägenheter, än om man hölle fast vid nuvarande förhållanden. Hvad man vunne i ena fallet, det förlorade man i det andra. I fråga om domsagornas delning har jag i min år 1870 väckta och sedermera åberopade motion utvecklat mina åsikter och framhållit åtskilliga omständigheter, som jag tror skulle vara lämpliga att tagas i betraktande vid en omreglering af domstolarne och hvilka skulle möjliggöra att man, utan särdeles uppoffring från statens eller allmänhetens sida, kunde åstadkomma en ändamålsenlig reglering af domsagor och tingslag. Deribland förekommer förnämligast, att man skulle söka förena de mindre städerna med kringliggande landsbygd till en domkrets och sålunda förlägga dessa städer under landsrätt. För dessa städer är det utan tvifvel bäst att slippa särskild jurisdiktion, emedan de derigenom undgå en del för dem ganska dryga kostnader, och de skola troligen nöja sig med de domstolssammansattnaden tio gånger om året, som Kongl. Maj:t föreslagit. Om man nu ämnar verkställa domstolsorganisationen på sådant sätt, som jag nu och i

min motion framhållit, så har jag anledning att antaga, att det regerings förslag, hvarom här är fråga, kan medföra mera omfattande reformer. Stannar man åter vid detta förslag, så är det så ytterst få, som deraf röna någon nytta, att hela förslaget försjunkar till en obetydlighet. Jag hoppas emellertid det bästa i detta afseende och tillstyrker derför bifall till Kongl. Maj:ts proposition, likväl endast under den förhoppning jag förut uttalat.

Grefve Sparre: En föregående talare började sitt anförande i detta ämne med en erinran om, att mer än ett halft århundrade förflutit, sedan frågan om en förändrad domstolsorganisation och en förändring i under-rätternas arbetsordning väcktes i Sverige. Detta är sannt. Det var straxt efter införandet af 1809 års statsskick, som man började tänka på förändringar i domstolsväsendet, och det var naturligt att man vid denna tidpunkt, vid öfvergången till ett nytt statsskick, skulle fästa sin uppmärksamhet vid denna fråga. Man tillsatte då för dess utredande en komité, hvilken år 1815 afgaf sitt utlåtande. Frågan hade då mycket stora dimensioner. Det var fråga om ingenting mindre än antagande af en alldeles ny lag för Sverige eller åtminstone af en högst väsendtlig omarbetning af den gamla lagen. Det är möjligt att, då förslaget afgafs på en tid, under hvilken dåvarande Kronprinsen Carl Johan förde riksstyrelsen i Sverige, någon förebild af "Code Napoléon" hägrat för honom. Förhållandena gestaltade sig emellertid snart helt annorlunda, och frågans dimensioner förminskades alltmer, hvilket jag tror var både det försigtigaste och riktigaste. Den svenska befolkningen har städse varit synnerligen rädd om sina gamla lagar, och hvarje gång man velat genomföra något större lagarbete, så har dertill erfordrats minst ett sekel. Första gången, som man, efter de särskilda landskapernas sammanförande under ett välde, började tänka på en gemensam lag för Sverige var, då man på 13-hundratalet under Konung Magnus Ericsson ville utgifva den så kallade "medellagen", men denna lag kunde dock aldrig fullt genomföras, och först på 14-hundratalet kom en allmän lag, den så kallade "Christoffers landslag", till stånd. Sedermera försökte den bland Wasakungarne, som näst Gustaf I hade den starkaste handen, nemligen Carl IX, att införa en ny lag, och arbetade derför flitigt; men så styf karl han än var, han skönade som vi veta för genomförande af sina afsigter hvarken hufvuden eller egendom, en ny lag kunde han dock icke införa. Hela 16-hundratalet förflöt utan att någon ny lag infördes, och först år 1734 kom en sådan till stånd. Att vi således 52 år efter det vi börjat arbeta på en lagförändring uti ifrågavarande riktning icke kommit längre, är icke att undra på. Det kommer sannolikt att förgå ännu ganska lång tid, innan vi få en fullständig ny lag. Detta oakadt tillstår jag, att jag tillhör antalet af dem, som icke vilja påskynda lagarbetet. Jag vet, att jag derför blifvit förkättrad, och jag mins äfven att, då jag förordade, att den nya kriminallagen skulle delvis genomföras, så hänades jag derför, men på det af mig föreslagna sättet gick dock lagen på tre riksdagar igenom. På samma sätt tror jag, att det kommer att gå nu, enär jag är öfvertygad att, om man tager den nu ifrågavarande lagen om rättegångsordningen så som man förfor vid kriminallagens genomförande, eller endast bitvis, så skall

man säkrast komma till målet. Man har här uttryckt den åsigt, att man heldre vill hafva komiterades förslag än reservantens, emedan det förstnämnda är mera omfattande, och heldre reservantens än regeringens, emedan detta sista förslag är ännu mindre omfattande än reservantens. För min del får jag deremot tillkännagifva, att efter min uppfattning Kongl. Maj:t i detta afseende handlat ganska vist, ty just till följd af den förkärlek, som svenska folket har för sina lagar, och den farhåga det hyser för allt nytt i lagstiftningsväg, vinner man säkrast det åsyftade resultatet, om man söker genomföra endast en liten förändring i sänder. Hade Kongl. Maj:ts förslag varit af större omfattning, så är det mycket osäkert, om det med bifall emottagits af oss alla. Det synes således alldeles icke vara att ogilla, att Kongl. Maj:t beträdd denna bana, isynnerhet då man genom Kongl. Maj:ts förslag vinner lika mycket, som genom de öfriga förslagen. Regeringen har dessutom, på sätt Herr Justitiestatsministern redan anført, haft så mycket mera skäl till ett sådant förfarande, som Rikets Ständers år 1866 aflåtna skrifvelse, hvilken ligger till grund för Kongl. Maj:ts proposition, tydligt angifver, att Ständerna önskade, att man i frågan skulle endast småningom gå framåt och icke gapa öfver hela komiténs förslag på en gång. Om icke Herr Justitiestatsministern redan derom lemnat upplysning, så skulle jag hafva visat, att det är just hvad Rikets Ständer i nämnda skrifvelse begärt, som nu innehålles uti den Kongl. propositionen.

Man har här, reservanten i första rummet, börjat tala om att Kamaren borde uttala sig huruvida den ansåg ett utbyte af nuvarande domstolsreform mot en kollegial önskvärdt eller icke. Jag kan omöjligt förstå anledningen härtill. Herr Justitiestatsministern har redan ådagalagt, att i det fallet alldeles icke något initiativ är taget från regeringens sida. Lagberedningen, som tillsattes på 1830-talet, nämnde för första gången något om införande af kollegiala underdomstolar; sedermera har en ledamot uti den för utarbetande af förslag till förändringar i häreadsrätternas arbetssätt tillsatta komité föreslagit kollegiala domstolar, och slutligen har äfven Högsta Domstolen talat derom. Har då Kongl. Maj:t icke haft anledning att uti inledningen till förevarande proposition nämna, att en utredning bör göras i fråga om lämpligheten af kollegiala underdomstolars införande? Kongl. Maj:t har icke med ett enda ord antydtt, att han är benägen för dylika domstolar, men då lagberedningen, komitéledamoten och Högsta Domstolen talat om dessa kollegiala domstolar, så må väl ingen förundra sig öfver, att Kongl. Maj:t nu sagt, att han icke kan uttala sig i fråga om sådana domstolar, förrän en utredning i det hänseendet egt rum. Då nu saken förhåller sig på sådant sätt, så kan jag icke begripa, hvartill allt detta väsen eller snarare oväsen i fråga om de kollegiala domstolarne skall tjena. Att, då Kongl. Maj:t alldeles icke föreslagit dylika domstolar, Riksdagen skulle på förhand säga: nej! för ingen del i världen vilja vi hafva kollegiala domstolar, det vore i sanning att gå för långt, helst då vi, som reservanten sjelf sagt, sväfa i okunnighet om hvad som menas med kollegiala domstolar. Ett sådant förfarande skulle innebära, att Riksdagen i följd af Kongl. Maj:ts uttalande, att han icke kan inkomma med något förslag rörande underdomstolarnes form eller sammansättning förr än en utredning derom egt rum, skulle taga sig an-

ledning att förkasta hela saken, och således ej ens tillåta någon utredning att verkställas. Jag kan icke föreställa mig, att Kammaren vill tillvägagå på sådant sätt, aldraminst då vi, enligt reservantens påstående, icke hafva någon kännedom om hvad som menas med kollegiala domstolar. För min del förstår jag med införande af kollegiala domstolar alldeles icke upphäfvande af våra nuvarande häradsrätter eller enmansdomstolarne. I motsats emot en ärad talare, som förut haft ordet, får jag förklara, att jag icke känner något land i Europa, som icke har enmansdomstolar i lägsta instansen. Jag tror således, att det aldrig blir fråga om annat än att bibehålla häradsrättsinstitutionen och enmansdomstolar i Sverige. Deremot tror jag, att det kan blifva fråga om, att byta ut våra nuvarande hofrätter emot en mängd kollegiala öfverrätter i landsorterna, såsom förhållandet är i Norge och Danmark, och då skulle det kunna hända, att de större juridiska frågorna — om hvilka reservanten själf yttrar, att de så sällan förekomma vid våra landtdomstolar — skulle komma att gå direkte till dessa kollegialrätter. Detta är ett sätt att åstadkomma kollegiala domstolar, äfven med bibehållande af häradsrättsinstitutionen. Det är således alldeles för tidigt, att nu, då Kongl. Maj:t icke sagt ett enda ord, om eller på hvad sätt dessa kollegiala domstolar skulle organiseras, Riksdagen gör ett bestämdt uttalande i frågan.

Med anledning af hvad en talare nämnde derom, att reservantens förslag skulle vara bättre än Kongl. Maj:ts af Lag-Utskottet understödda förslag, skall jag be att få uppdraga en jämförelse mellan berörda båda förslag. Enligt reservantens förslag skulle i domsagor bestående af ett tingslag tolf tingssammanträden ega rum årligen. Enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle i dylika domsagor hållas tio allmänna sammanträden, till hvilka stämningar kunde utfärdas, plus två sammanträden för lagtima tingens afslutande, således jemväl tolf årliga sammanträden. Ut i domsagor med två tingslag skulle enligt reservantens förslag inalles sex ting hållas i hvaradera tingslaget, samt enligt Kongl. Maj:ts förslag fem ordinarie sammanträden och två afslutningsting, summa sju sammanträden i hvaradera tingslaget. Hela skillnaden emellan de båda förslagen består således uti att Kongl. Maj:t i begge slagen af domsagor föreslår två sammanträden, till hvilka stämningar kunna uttagas, mindre än reservanten, men icke kan jag finna att deri ligger något skäl att föredraga reservantens framför Kongl. Maj:ts förslag.

Reservanten har vidare sagt, att enligt Kongl. Maj:ts förslag den extra judiciela lagskipningen skulle komma att hvilat i domsaga med ett tingslag omkring tre månader och i domsaga af två tingslag bortåt fyra månader; lagfarts-, in-tecknings-, förmynderskapsärenden m. m. skulle, säger han, under sommarferierna i ifrågavarande tingslag ej blifva handlagda under närmare fyra månaders tid. Men detta är ett misstag. Reservanten har nemligen utgått från den förutsättningen, att något afslutningssammanträde ej skulle komma att af domaren utsättas, hvilket, enligt hans förmenande, enligt Kongl. Maj:ts förslag, ej heller skulle blifva på långt när så behöfligt som under nuvarande förhållanden. Jag hemställer dock, om det är möjligt att afsluta ett ting genast, med sista rättegångsdagen, utan särskildt slutsammanträde. Detta har hittills åtminstone aldrig skett, och jag vet icke heller huru det skall kunna ske

hädanefter. Om således i en domsaga med tvänne tingslag afslutnings-tinget hålles i förra hälften af Juni månad, så kommer icke, såsom reservanten säger, den extra judiciela rättskipningen att hvilat fyra månader, utan endast två och en half; afslutas tinget i Juli, räcker stilleståndet ej längre än en och en half månad, ty i början af September börjas ju tinget igen.

Ett viktigt osh giltigt skäl för antagandet af Kongl. Maj:ts förslag, så vida man nemligen verkligen vill hafva en reform, är att detsamma redan blifvit af Högsta Domstolen granskadt, och således kan blifva lag nästan i samma ögonblick det blifvit af Riksdagen bifallet. Antaga vi Kongl. Maj:ts förslag, kunna vi således genast få denna reform, som under en så lång följd af år påyrkats, genomförd. Och hvarföre skulle vi ej göra det? Jo, säger reservanten, för att derigenom få något mera, för att i lagen inblanda saker, som, strängt taget, icke höra dit, för att der insätta stadganden om stämning, kontumacialförfarande m. m., hvilka i lagen om häradsrätternas arbetssätt ej hafva sin plats, och hvarom Lag-Utskottet också, alldeles oberoende af Kongl. Maj:ts proposition, framställt särskilda förslag. Att nu med förkastande af Kongl. Maj:ts förslag antaga ett annat, uti hvilket finnas stadganden, som icke blifvit af Högsta Domstolen godkända, och således vid den blifvande granskningen der skulle kunna komma att möta samma motstånd förhållandet var med komiterades förslag, vore väl icke för reformens snara vinnande nyttigt, utan tvärtom menligt.

Man har slutligen sagt, att, för att få reformen fullständig, borde antingen tingslagen sammanslås eller domsagorna fördelas. Detta är sannt; men den frågan hör för det närvarande icke hit. Utskottet har dessutom på tvänne särskilda ställen i motiveringen angifvit sin åsigt vara, att en förändring i den nuvarande regleringen af domsagorna och tingslagen ej borde ske, utan efter vederbörande kommuners hörande, ja Utskottet har till och med gått så långt, att det, i likhet med Rikets Ständer vid 1866 års riksdag, ansett bäst att menigheterna sjelfva finge taga initiativet. Och detta synes mig så mycket lämpligare, som de domsagor, hvilka nu bestå af flera tingslag, kunna genom erfarenheten i en granndomsaga med ett tingslag och flera ting få en anledning att besluta sig för antingen en sammanslagning af tingslagen eller delning af domsagan, så vida de nemligen icke föredraga det nuvarande tillståndet, utan önska ett bättre.

Att, såsom reservanten föreslagit, i lagen intaga ett stadgande, huru med tingen skall förfaras inom domsagor med flera än tvänne tingslag anser jag ej heller behöfligt; jag kan nemligen icke förstå, hvartill det skall gagna att i en ny lag införa hvad som i en annan lag redan finnes stadgadt, aldrast då man önskar eller motser att dessa menigheter skola söka bedrifva saken så, att äfven de få tingsammansatraden oftare än hittills.

Huru jag än ser saken, kan jag således icke finna det ringaste skäl att frågå Kongl. Maj:ts förslag och antaga reservantens, hvars framställning dessutom, såsom jag redan erinrat, innan den kan blifva lag, måste undergå skärselden i Högsta Domstolen, hvilken såsom vi alla veta, mången gång är så ytterst svår. Och man bör ej undra deröfver; med den

betänksamhet, den försigtighet i fråga om lagstiftning, som hos representationen är rådande, måste regeringen naturligtvis också vara betänksam. Men, vid sådant förhållande, månne det icke är bäst att antaga det förslag som Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med Högsta Domstolens åsigt framlagt, hvilket — jag upprepar det — om det bifalles af representationen, i samma ögonblick kan anses såsom lag, hvarigenom ett stort och lyckligt steg till reformerandet af rättskipningen i vårt land blir taget.

Jag anhåller om proposition på bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Inom Lag-Utskottet ha tvänne förslag i denna fråga förelegat till behandling, det ena Kongl. Maj:ts proposition, det andra Herr Carl Ifvarssons motion om antagande af det utaf 1866 års komiterade utarbetade "förslag till stadga angående underdomstolarne på landet", för hvilka förslag jag, då de blifvit tryckta och till Kammarens ledamöter utdelade, och således torde för oss alla vara väl bekanta, ej anser mig nu behöfva redogöra. Jag har, såsom ledamot af Utskottet, ansett det för min pligt, att, i hvad på mig kunnat bero, arbeta för det af dessa förslag, jag för min del ansett för det bästa, utan afseende på huruvida någon bestämd utsigt att dertill vinna Riksdagens bifall förefunnes eller ej; och jag har, efter så noggrann pröfning som varit mig möjligt, kommit till den öfvertygelsen att det af Herr Carlén framställda, på komiterades förslag hufvudsakligen byggda, förslaget vore att föredraga framför Kongl. Maj:ts.

De hufvudsakliga anmärkningar jag har att göra mot Kongl. Maj:ts förslag äro följande:

Kongl. Maj:t har i afseende på tingens antal inom domsagor med trenne tingslag föreslagit en nedsättning från tre om året till två. Någon giltig grund till denna förändring har jag ej kunnat finna; ty äfven om man hade bibehållit de trenne tingen, icke hade derigenom de åsikter, Kongl. Maj:t angående tingsorganisationen i öfrigt uttalat, behöft i ringaste mån blifva rubbade. Men denna återgång till två ting om året, i stället för tre, kommer att medföra den verkan, att den i lag nu stadgade behandlingen af vissa extra-judiciela ärenden, såsom lagfarter, bevakning af testamenten, inteckningar m. m., ovilkorligen kräfver längre tid än som nu behöfves.

Jemför jag vidare Kongl. Maj:ts proposition i allmänhet med Herr Carléns förslag, så förefaller det mig som hade detta sednare ett stort företräde framför det förra, isynnerhet hvad beträffar de deri oftare påkommande ordinarie domstolssammanträdena. Den näst föregående talaren sökte visserligen göra det klart för oss, att så icke var förhållandet, att reservantens förslag ej i något afseende vore bättre än Kongl. Maj:ts, men huru uppmärksamt jag än åhörde honom, kunde jag dock icke förstå hvad han menade med denna utredning. Den var för mig fullkomligt oklar, och jag kunde icke i hans bevisning finna något stöd för den mening han förfäktade. Reservantens förslag upptager tolf ting om året i tingslag, som ensamt utgör en domsaga, samt sex i hvarterdera tingslaget der domsagan utgöres af två tingslag. Kongl. Maj:ts proposition deremot endast tio allmänna sammanträden i det förra, och fem i det sednare fallet. Enligt

reservantens förslag har den rättsökande således stämningssrätt tolf gånger om året i domsaga med ett tingslag, samt sex gånger i domsaga med två tingslag, men enligt Kongl. Maj:ts endast tio i förra och fem i sednare fallet; och detta är en fördel hos det förra förslaget, som jag för min del icke anser för obetydlig, utan tvärtom af ganska stor vikt. Ett annat stadgande i Kongl. Maj:ts förslag, som i min tanke verkligen innebär ett tillbakagående, är föreskriften i 7 §: "Är mål af den vidlyftighet att det ej kan, på sätt här blifvit stadgadt, å nästa allmänna sammanträde under tinget afslutas, må med domens afsägende anstå till allmänt sammanträde under tinget eller, om så erfordras, till tingets slut." I domsagor, som nu hafva trenne ting om året, kan part få sin dom afkunnad åtminstone inom fyra månader efter det hans sak blifvit slutbehandlad, men enligt Kongl. Maj:ts förslag riskerar han i vissa fall att få vänta ända till sex månader. Jag vill visst icke utkasta några dåliga tankar om vår domarekorps i allmänhet, men det oaktadt kan jag ej förneka, att det finnes domare som redan nu söla med domens uppsättande så länge som möjligt — sådant har händt och kommer nog äfven hädanefter att hända. Men dröjsmålet kan dock nu ej blifva så långt som det enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle kunna blifva. Följden af förslaget i detta afseende *kan* åtminstone blifva en för de rättsökande ännu längre och skadligare tidsutdrägt, än den som nu kan ega rum. Ett annat fel i Kongl. Maj:ts förslag, som redan förut blifvit af en talare påpekadt, är de långa ferierna, till tre å fyra månader under sommaren, under hvilka all rättskipning på landsbygden skulle komma att ligga nere. Förhållandet i det afseendet är visserligen i närvarande stund på en och annan ort ännu beklagligare — jag medgifver det gerna — men jag tror att, då man vill införa en förändring, en reform i rättegångsväsendet, så bör steget tagas fullt ut, utan någon afvikelse från den princip af månadtliga sammanträden, hvilken representationen i sin underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t 1866 uttalade. Hans Excellens Justitie-statsministern har visserligen sagt, att det vore omöjligt för domaren på landet att utan dessa ferier regelbundet sköta öfriga med hans embete förenade göromål. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att 1866 års komiterade, hvilka alla voro landtdomare — eller åtminstone innehaft sådan befattning — hade föreslagit elfva ting om året i domsagor bestående af ett tingslag, och tolf i domsagor med tvenne tingslag, sex i hvartdera tingslaget, hvadan således i det förra fallet föreslogs endast en månads ferier (vid jultiden), och i det sednare fallet hafva inga ferier för domare blifvit ens antydda. Men någon protest eller något missnöje mot förslaget i det afseendet har ej från domhafvandena i landsorten afhörts, ehuru de samtliga öfver förslaget varit hörda och deröfver afgifvit yttrande. Landtdomarne ha således sjelfva erkänt, att de utan dylika ferier kunna fullgöra sina åligganden. För den händelse Kongl. Maj:ts förslag blir antaget, tror jag att det skadliga i detta stadgande snart skall komma att visa sig, då man helt visst skall finna, att dessa ferier ej äro behöfliga för domarembetets utöfvande, utan komma att begagnas för helt andra ändamål, hvarjemte jag är fullt öfvertygad, att, om man som Herr Carlén föreslagit, bestämde att ett ting skulle hållas hvarje månad i domsaga bestående af ett tingslag, och hvar annan månad i hvartdera tingslaget, der tvänne sådana utgöra en dom-

saga, således tolf ting i hvarje domsaga, det snart skulle befinnas att de af Kongl. Maj:t föreslagna ferierna vore för domarne obehöfliga och endast medförde den påföljden, att fördröja rättskipningens behöriga gång. Domrarnes arbete skulle derigenom vidare betydligt underlättas, ty då finge de troligen icke mera än en eller två, högst tre rättegångsdagar vid hvarje ting, hvarigenom det skulle blifva mycket lättare för dem att uppsätta sina domar, då de väl kunde hafva den utredning, som inför rätten förekommit, i färskt minne vid målets afgörande, än nu, då tingen i domsagor med endast ett eller två tingsställen vanligen äro ganska långvariga, och ibland räcka 8 å 10 dagar eller till och med ofta derutöfver.

För min del skulle jag helst hafva önskat antagandet af komiterades förslag i dess helhet, med uteslutande af de delar, hvaremot anmärkningar i Högsta Domstolen blifvit gjorda, då vi kunnat få någonting helt, så att den, som nödsakas anlita rätten, icke behöfde söka än i den ena, än i den andra lagen, för att få veta hvad han har att iakttaga i afseende på formen för att få sin rättegång utförd; men det visade sig genast omöjligt att inom Utskottet vinna understöd för denna åsigt, hvarföre jag också snart afstod från alla försök i den syftningen. Jag hade dock föreställt mig, att det nya förslaget borde varit så uppställt, att det äfven för den mindre bildade vore begripligt, och att hvar och en utan svårighet kunde tillämpa detsamma. Så är dock icke förhållandet, åtminstone ej i den grad jag för min del hade önskat. Så t. ex. har Kongl. Maj:t föreslagit att allmänna sammanträden skulle hållas hvar fjerde eller hvar åttonde vecka från Måndagen, reservanten deremot att ting skall hållas hvar eller hvarannan månad första Tisdagen i månaden. Jag hemställer om icke det sednare stadgandet är vida lättfattligare för den stora allmänheten, än det förra: i förra fallet måste man först tänka efter, i hvilken vecka det hölls, och sedan med anledning deraf, med eller utan almanachor, för sig räkna ut, när nästa sammanträde skall börja; i det sednare behöfs ej någon sådan operation, ty man visste då bestämdt hvilken dag i hvarje månad tinget skulle börja, och huru förvillad mången af Kongl. Maj:ts förslag i detta fall kan blifva, är lätt att inse.

Olägenheterna af kollegiala domstolar, såsom första instans på landsbygden, hafva redan såväl af reservanten på stockholmsbänken, hvilken redan yttrat sig i frågan, som af ett par andra talare så tydligt ådagalagts, att derom ej torde vidare behöfva ordas. Jag vill endast tillägga, att, om ett förslag till omorganisation af häradsrätterna i dylik syftning skulle för representationen framläggas, jag för min del tror det ej skall blifva välkommet; och jag tror tillika att, om ett sådant förslag af regeringen någon gång blir framlagdt, det icke heller skall af representationen bifallas, åtminstone under den närmaste framtiden. Den siste talaren yttrade visserligen, att man ej visste, huru ett dylikt förslag skulle komma att se ut, och således ej heller kunde bedöma om det vore godt eller skadligt. Men den som vet hvad med uttrycket kollegiala domstolar förstås, att nemligen bisittarne alltid skola vara fackmän, jurister, ej af folket ur dess egen krets utsedde personer, han vet ock att följden skulle blifva folkets utestängande från allt deltagande i rättskipningen. Och dertill ville jag åtminstone ej bidra — och sannolikt ej heller flertalet i denna Kammare; jag tror att allmogen, det egentliga folket, långt ifrån att viuna på en sådan reform, skulle ganska mycket förlora. Folkets

rätt att deltaga i lagskipningen är visserligen nu icke stor — nämnden har, som bekant, blott en röst tillsammans, och kan, endast om den är enig, göra sin vilja gällande i strid mot domarens — men den är dock *någon*, och detta lilla kan icke utan mycket motstånd borttagas, folket ser deri en garanti för, att hvad som enligt dess föreställningssätt är rätt, också inom domstolen skall göra sig gällande, och att fråntaga oss denna rätt, skulle helt säkert verka till ett mycket stort missnöje.

Hans Excellens Justitie-statsministern yttrade, att reservantens förslag, hvilket, som man vet, till stor del är byggt på det förslag som af 1866 års komiterade afgafs, redan blifvit af Högsta Domstolen afstyrkt i och med detsamma Högsta Domstolen förkastade komiterades förslag. Genomläser man reservantens förslag samt Högsta Domstolens anmärkningar deröfver, tror jag icke att man i detta förslag skall finna någonting, hvar emot Högsta Domstolen, med anförande af skälen därför, gjort några anmärkningar. Högsta Domstolen har visserligen — detta är santt — förkastat komiterades förslag i dess helhet, men utan att angifva skälen därför, utom hvad angår den af komiterade föreslagne biträdande domaren och antalet af domför nämnd. Beträffande förslaget i öfrigt har Högsta Domstolen endast sagt sig icke hafva funnit detsamma lämpligt — ett förfarande, som jag för min del ej kan gilla, då enligt min tanke ett lagförslag aldrig utan med stöd af uppgifna skäl och grunder bör af någon auktoritet, som öfver detsamma har att yttra sig, det må nu vara Högsta Domstolen eller någon annan myndighet, förkastas. Hade Högsta Domstolen motiverat sitt afstyrkande af förslagets öfriga innehåll, skulle jag visserligen kunnat blifva tveksam i afseende på Herr Carléns förslag; men då så ej skett, och då reservanten ur sitt förslag uteslutit just de tvänne punkter, för hvilkas afstyrkande skäl blifvit af Högsta Domstolen anförda, så har jag för min del funnit ett ytterligare skäl för att biträda reservationen, under den förhoppning, att hvarken Kongl. Maj:t eller Högsta Domstolen skulle kunna hafva några anmärkningar deremot att göra, då sådana icke ådagalagts vid den pröfning förslaget redan af dem undergått.

Lag-Utskottets ordförande har framdragit åtskilliga andra argument mot reservationen, utom dem jag nu i det anförda besvarat, hvilka jag gerna skulle velat upptaga till bemötande, men då dessa i min tanka ej äro af någon synnerlig vikt, och hvad som deraf kan vara skäligt vederlägga säkerligen kommer att göras af reservanten sjelf, vill jag icke dermed upptaga Kammarens tid. Jag inskränker mig därför nu till att helt enkelt yrka bifall till Herr Carléns förslag; detta så mycket heldre som genom de anmärkningar Justitie-statsministern framställt mot detsamma, det för mig blifvit tydligt att man på vissa håll verkligen funderar på införandet af kollegiala domstolar — en förändring, som genom antagandet af Herr Carléns förslag skulle i väsendtlig del, åtminstone för en lång framtid, förekommas. Bifalles Herr Carléns förslag, ha vi i min tanke fått en lag, hvarmed vi för lång tid kunna vara belätne; men så blir icke förhållandet, om vi antaga Kongl. Maj:ts proposition, hvilket jag tror, om så sker, endast blir ett nödfallsantagande, då, som åtskilliga talare yttrat och som tycks vara allmänna meningen, vi vid denna riksdag ej hafva utsigt att kunna få något bättre, men hvaraf äfven

följer att vi oupphörligen vid kommande riksdagar få mottaga nya förslag till ändringar i vårt domstolsväsende, tills det blir ordnad på ett mera tillfredsställande sätt, än det Kongl. förslaget kan bereda.

Jag slutar nu med att ånyo yrka bifall till Herr Carléns reservation i den del deraf, som motsvarar den Kongl. propositionen, då jag för min del anser, att de fördelar detta förslag innebär framför det Kongl. förslaget, äro af den stora betydelse för landet, att de ej böra åsidosättas.

Herr Carlén: Den särdeles välvilliga och om mycken aktning för andras öfvertygelse vittnande uppmärksamhet, som Hans Excellens Justitiestatsministern egnat icke allenast min reservation, utan äfven mina föregående yttranden i andra ämnen inför representationen, tvingar mig att ånyo begära ordet för en kort stund. Jag skall dervid taga mig friheten att först fästa mig vid ett yttrande af Hans Excellens i afseende på den citation af lagkomiténs yttrande om de kollegiala domstolarne, som förekommer i min reservation. Hans Excellens medgaf visserligen att de af mig citerade orden finnas i lagkomiténs motiv, men han sade tillika, att af lagkomiténs yttrande i dess helhet framginge, att lagkomitén "*enlast* af ekonomiska skäl" velat bibehålla domare och nämnd, och uppläste, för att bestyrka sitt påstående, ett stycke ur komiténs betänkande. Jag vågar dock tro, att det för afgörandet af meningsskiljaktigheten mellan honom och mig hade varit angeläget att läsa till punkt; derigenom hade det utan tvifvel blifvit lättare för Herrarne att bedöma, huruvida verkligen endast ekonomiska skäl legat till grund för lagkomiténs förslag om nämndens bibehållande. De ord Hans Excellens uppläste lyda sålunda: "Då man föreslagit, att häradsrätt, hädanefter som hittills, skall utgöras af domare och nämnd, har det ej skett dertill, att man trots denna organisation i allmänhet vara lämpligare för en väl ordnad lagskipning i tvistemål, än om rätten bestode af flere lagfarna domare". Härvid tillåter jag mig först anmärka att, om någon säger att *detta* icke är lämpligare än *detta*, han väl dermed icke sagt att det förre är *olämpligare* än det sednare. Såvidt jag förstår, har han, genom ett sådant sätt att yttra sig, endast sagt att det förre ej är att föredraga framför det sednare. Men jag behöfver ej stödja min uppgift endast härå. Jag stöder mig i stället på sådana lagkomiténs uttalanden, som ej kunna underkastas olika tolkning. De förekomma omedelbart efter de af Hans Excellens citerade ord, och som de på ett temligen uttömmande sätt framhålla nämndens betydelse i vår samhällsinstitution, tillåter jag mig att uppläsa dem. De lyda så: "Den nämnd, som här är i fråga, svarar ej mot hvad man i andra länder kallar jury, utan betecknar blott vissa ledamöter af den ständiga domstolen, under en kollektiv benämning och med kollektiv rösträttighet. Det är klart, att man af dessa, hos hvilka ingen egentlig lagkunskap förutsättes, hvarken kan begära eller vänta, att de skola med samma lätthet urskilja och med samma öfvade omdöme pröfva tvistiga och invecklade rättsfrågor, som man har skäl att fordra af lagkloka domare; men de skola vara tillförlitliga vittnen om hvad vid rätten förelöper, deras kännedom af folket, orten och sederna skall under sakernas utförande gifva ljus i mången fråga, som eljest varit svår att reda; och deras röst vid besluten skall vara allmänna vettets

och rättskänslans kontrollerande motvigt, i händelse af skefhet i åsigter eller förgätenhet af pligt hos domaren. För öfrigt bör man taga i betraktande, å ena sidan, att, genom en så beskaffad inrättning, den domstol, som är menighetens första tillflykt och stöd i dess viktigaste angelägenheter, sättes i närmare samband med folket och har säkrare att räkna på dess förtroende, med ett ord: mera populariseras — och å den andra, att denna inrättning är ett medel att hos folket underhålla kärleken för lag och rätt och känslan af medborgerligt värde, då den gör menigheten själf delaktig i skipandet af fäderneslandets lagar. Med sådan bestämmelse *skall nämnden alltid förtjena sitt rum i landets första domstol*, och förtjena det mer och mer, i samma mån som en tilltagande allmän upplysning gifver den ökad förmåga, och en upplifvande allmän medborgerlig anda ökad nit att fylla sitt dyrbara och aktningvärda kall; och det skall ej — nu komma ånyo några ord, som Hans Excellens behagade citera — "lända staten till förebråelse, om den icke eger tillgångar nog, att i de underätter, som på dess bekostnad hållas, löna flere lagfarna domare".

Så lyder lagkomiténs yttrande i sitt hela sammanhang; och jag vädjar till just detta allmänna vett och denna rättskänsla, hvarom lagkomitén talar och som finnes hos Eder alla, mine Herrar, huruvida man kan med full sanning säga att det endast var på grund af ekonomiska skäl som lagkomitén förordade bibehållandet af nämnden.

Hans Excellens uppläste vidare, till stöd för sin uppgift om lagkomiténs benägenhet för kollegiala domstolar, ett stycke af lagkomiténs principbetänkande angående domstolsinrättningen i vårt land, men han läste icke heller der till slut, icke ens till punkt. Hvad han uppläste lydde så: "Vid första domstolen böra stridigheterna redas och sjelfva grundläggningen till de påföljande besluten formeras; hvad i detta hänseende der blifvit tillgjordt *pröfvas af andra* — ". Här stannade Hans Excellens, och det är helt naturligt att man skulle af det upplästa taga det intryck att sjelfva *pröfningen*, domen, borde, efter lagkomiténs åsigt, verkställas af någon annan än enmansdomstolen. Hade emellertid Hans Excellens läst vidare, så skulle ni hafva funnit, mine Herrar, att lagkomitén icke heller här lemnat något stöd för kollegiala domstolar på landet i första instans; ty med "första domstolens" eller enmansdomstolens tillgörande afsågs af lagkomitén äfven första *pröfningen* eller domen. Läser man nemligen strofen till slut, så lyder den så: "hvad i detta hänseende der (vid första domstolen) blifvit tillgjordt *pröfvas af andra domstolen eller öfverrätten*", hvilken sednare i samma betänkande uttryckligen kallas "granskningsdomstol". Alldeles otvetydigt framgår dessutom af ordalagen i en följande punkt i samma stycke, att lagkomitén ansåg enmansdomstolen lämplig såsom första instans". "Vid första domstolen — heter det nemligen — der en sak beredes till *pröfning* och får sin egentliga form är det ej olämpligt, att den behandlas *af en enda* domare; men sedan han slutat sin handläggning och saken kommit i skick att undergå *yttre* granskning, är det nödigt, att fleres insigter och urskiljning förenas, för att upptäcka hvad som möjligtvis kan hafva undfallit en endas uppmärksamhet."

Detta i afseende på den olika uppfattning Hans Excellens och jag haft om lagkomiténs åsigt i denna sak. Jag tillåter mig endast tillägga, att då Hans Excellens funnit sig behöfva söka stöd hos lagkomiténs

auktoritet genom att citera dess yttranden, det väl må förvåna att man ej funnit sig äfven behöfva citera dem så fullständigt som möjligt varit för att inhemta komiténs verkliga mening. Genom ett dylikt sätt att citera kan man möjligen tjena framgången af egna åsikter. Men om sanningen betjenas är en annan sak.

Hans Excellens behagade äfven uppläsa några ord ur ett anförande af mig i denna Kammare för något öfver ett år sedan. En sådan uppmärksamhet från en så framstående man borde visserligen för mig kännas smickrande, men — det får jag säga — sjelfva argumentations-metoden kan jag ej uppskatta. Sjelf har jag aldrig tillåtit mig att, för nöjet att beslå en motståndare med att hafva ändrat åsigt, söka upp och mer eller mindre fritt tolka något föregående yttrande af honom, för att visa att det stod i strid med den mening han sedan förfäktat. Man kan ju för öfrigt den ena gången betrakta en fråga ur en synpunkt och den andra gången ur en annan, men ändå i hufvudsaken hysa samma åsikter. Jag må i fjol hafva sagt om en lagberedning att den kom att taga stora frågor om hand, då den bland andra måste behandla frågan om kollegiala underdomstolar, men jag tror att hvad jag då sade står mycket väl tillsammans med hvad jag nu yttrat; ty om beredningen fått taga komiterades förslag i hela dess omfattning i ompröfning, så hade frågan fått helt andra proportioner och skulle kunnat kallas stor. Deremot har jag hvarken trott eller sagt, att detta arbete af lagbyrån eller det af Kongl. Maj:ts nu framlagda förslag är något storverk. Såsom ett bland motiven för dess framläggande har ju Justitie-statsministern sjelf anført, att han nu ej velat någon definitiv lösning, och medgifvit att regeringsförslaget är vida mer begränsadt än komiterades förslag. Mycken möda lär det förslag ej kunnat förorsaka, då det ju är en nästan ordagrann afskrift dels af lagkomiténs utaf Högsta Domstolen något förändrade förslag och dels af komiterades. Mitt yttrande i fjol om lagberedningen står således, såvidt jag kan finna, ej i den disharmoni med mina yttranden nu, som man velat finna.

Hans Excellens, såväl som en annan talare bakom honom, representant för Jönköping, har hållit sig mycket vid en annan sak, hvarom här dock icke varit fråga, nemligen de af komiterade föreslagna "biträdande domarne." Den institutionen ingår visserligen i Herr Carl Ifvarsons motion, men hvarken jag i min reservation har påyrkat den, ej heller Herr Sven Nilsson i Efveröd, den ende talare som hittills yrkat bifall till min reservation. Hvad den frågan hade att göra med mitt i reservationen framlagda förslag, vet jag verkligen icke, såvida de ürade talarne ej velat låta påskina, att förslaget vore oantagligt, derföre att någon biträdande domare der ej förekommer. Meningen med den biträdande domaren var emellertid i väsendtlig mån helt enkelt den, att den ordinarie domaren skulle blifva mera än nu i tillfälle att hålla de lagtima tingen, samt att de biträden, en domare alltid behöfver, skulle få en fastare ställning än de nuvarande biträdena. Men icke blir sådant mindre nödigt med en tings-anordning efter Kongl. Maj:ts förslag, än efter komiterades. Man lär väl ej kunna påstå, att tingsgöromålen skola förminskas derigenom att de, på sätt Kongl. Maj:ts föreslagit, koncentreras på en kortare tidrymd af året. Den biträdande domaren synes mig derföre enligt Kongl. Maj:ts

förslag, vida mera behöflig, än enligt komiterades. Ty enligt det förra förslaget skall domaren på sex månader göra hvad han, enligt det sednare, skall göra på åtta. Såvida arbetet i begge fallen förblifver detsamma, blir behovet af dess fördelning i förra fallet således mycket större än i det sednare, och jag tror således att en tings-anordning, sådan komiterade föreslagit, låter lättare praktisera sig än den ordning Kongl. Maj:t föreslagit. Besynnerligt kunde det väl annars varit att i Lag-Utskottet fyra ordinarie häradshöfdingar under diskussionen förklarade sig föredraga den af komiterade föreslagna stadga, hvarur mitt förslag är hemtadt, framför den Kongl. propositionen; ty att de icke skulle kunna bedöma hvad i detta afseende är verkställbart vill man väl ej påstå. Nu är det visserligen sannt, att det icke står i någon ordinarie domares förmåga att, äfven med en biträdande domare, hela året om hålla sina ting; det vore icke heller lyckligt om så kunde ske, ty hvarifrån skulle man få blifvande domare, om de unge juristerne ej finge börja sin bana under en äldre, mera erfaren domares ledning. Det måste så vara. Om så är förhållandet, och om en biträdande domare ej finnes, så är det mycket lätt att tänka sig, huru han skall suppleras; den ordinarie domaren anmälur hos Hofrätten att han under det han håller på med de lagtima tingen ej kan sköta sina andra göromål, småbestyren, och särskildt för dem kan någon annan förordnas. Tingsgöromålen kunna således, enligt mitt förslag, skötas lika bra utan som med en biträdande domare. I allt fall gäller anmärkningen i ännu högre grad om Kongl. Maj:ts förslag, ty, som sagdt, domarens arbete blir enligt detta vida mera koncentreradt, än det skulle blifva efter komiterades förslag.

Hans Excellens har äfven talat om den "massa" lagförändringar, som skulle blifva en följd af mitt förslag. Äfven representanten från Wenersborg och Åmål hade ett likadant yttrande. Jag skall bedja att få fästa Herrarnes närmare uppmärksamhet på den der "massan." Men dessförinnan vill jag fråga, hvilket som är bäst, då man skall förändra vissa delar i en lag, antingen att inflicka förändringarne så att det blir något helt äfven efter förändringarne, eller att utfärda en mängd särskilda stadganden, det ena supplerande det andra, men alla hvar för sig fristående? Har det icke varit ständiga klagomål öfver huru svårt det är, i synnerhet för den icke juridiskt bildade, att veta hvad som är lag, just i följd af den nu brukliga lagskrifningsmetoden? När en förändring sker i grundlagen, så går man till väga på helt annat sätt: det nya sättes in i texten på det gamlas ställe. Vore det icke bättre att göra på samma sätt, äfven med den allmänna lagen, vore det icke bättre att t. ex. hafva så viktiga saker, som behandlas i andra kapitlet Rättegångsbalken med dithörande författningar, samlade i en enda sammanhängande lag, än att söka hvad till ämnet hörer i en mängd särskilda småförfattningar? Det är detta jag med mitt förslag åsyftat, och det är detta som Hans Excellens behagade kalla "en massa" onödiga lagförändringar och som Hans Excellens gjorde till någonting dels kaotiskt, dels pyramidaliskt. Så t. ex. erinrade Hans Excellens om olämpligheten att nu stadga något om skyldigheten att föra domböcker och särskilda protokoll öfver inteckningar m. m., vårda arkivet, verkställa renovationer etc. Afsåg Hans Excellens härmed att det var olämpligt att sammanföra de i dessa afseenden nu gällande

stadganden på ett ställe i lagen, så vågar jag för min del vara af olika mening. De stadganden jag i reservationen i afseende härå föreslagit finnas nemligen redan, fastän spridda än här än der. Att man genom att sammanföra dem på ett ställe, i stället för att hafva dem i en mängd olika författningar, skulle åstadkomma något koas kan jag för min del ej finna, tvärtom tror jag att derigenom skulle vinnas ganska mycket i den motsatta syftningen, enkelhet och reda. Ett sådant argument hade jag — jag må säga det — verkligen icke väntat af Hans Excellens Justitiestatsministern. Ej heller kan jag rätt fatta, hvad Hans Excellens menade med yttrandet, att mitt förslag innehölle hänvisning till redan upphäfda lagstadganden. Afsågs dermed hänvisningen i fjortonde § angående samma påföljd för häradshöfding af uraktlåtenhet att inom föreskrifven tid till Hofrätten insända vissa utdrag ur domboken, som för rådstufvurätt, så finnes ju i 6 kap. 5 § Rättegångs-balken stadgadt, att rådstufvurätts dombok skall för hvarje år sändas till Hofrätten inom Michaelsdag året derefter, "vid bot tjugo daler." Var det åter småprotokollen, Hans Excellens syftade på, så finnes uti tjugufjortonde § in-teckningsförelörden föreskrifvet, att dessa protokoll skola af häradshöfdingen till Hofrätten insändas inom tre månader efter hvarje tings slut "vid bot tre daler för hvar dag han uteblifver" och att rådstufvurätt skall göra det för hvar månad inom utgången af nästa månad derefter "vid lika bot." Ingen kan väl nu påstå, att icke böterna för dröjsmål med småprotokollen kvarstå, hvad rådstufvurätten beträffar, och då måtte de väl, så vidt jag förstår, också kvarstå för häradshöfding, så snart han ställes i paritet med rådstufvurätt. Att denna anmärkning åtminstone är bra liten att bygga argumentationen på, torde väl medgifvas.

För dem bland Herrarne, som icke äro jurister, och kanske äfven för dem som äro det, hafva dessa anmärkningar emot mitt förslag kanske förefallit särdeles betydande; men jag hoppas genom hvad jag nu anfört hafva någorlunda reducerat dem till deras verkliga dimensioner. De öfriga anmärkningarne äro ungefär af samma beskaffenhet. Hans Excellens anmärkte t. ex. att enligt mitt förslag lagfartstiden och fatalietiden för bevakning af testamenten, lösöreköp m. m. skulle blifva förändrad emot hvad nu är. Hvad den anmärkningen skall betyda kan jag ej fatta. I de orter, der flera än tre lagtima ting fortfarande komma att hållas, blir lagfartstiden ej annan än den nu är, och hvad angår andra tingslag afser mitt förslag just att förekomma alltför stora förändringar. Vid sådant förhållande förstår jag ej hvarföre jag mera än Utskottet skall få bära skulden för att lagfarts- och fatalietiden blifvit ändrade, såvida det icke är därför, att Utskottet, i olikhet med mig, tillstyrkt Kongl. Maj:ts förslag, hvilket dock har till medelbar följd att förändring sker och sålunda är i det afseendet behäftadt med samma fel, som, enligt Hans Excellens' åsigt, vidlåder mitt.

På tal om de långa sommarferierna anförde Hans Excellens, till för-svar för Kongl. Maj:ts förslag, att domstolsferier förekomme äfven i andra länder, t. ex. Belgien. Jag ber att härvid få erinra om en omständighet, som — om meningen varit att lemna en opartisk upplysning — ej bort fördöljas, att i dessa länder finnes en notariats-institution som vi sakna,

och att man äfven under domstolsferierna hos notarien kan få sina extra-judiciela angelägenheter handlagda.

Mitt yttrande om månadstingen i Norge gaf anledning till en minst sagdt besynnerlig anmärkning af Hans Excellens. Han invände nemligen, att månadstingen i Norge icke öfver allt hållas hvarje månad. Detta är fullt riktigt. Men, mine Herrar, ting hållas dock der hvarje månad. Normännen hafva, likasom vi, i allmänhet tre ordinarie ting och i de månader, då lagtima ting ej hållas, hållas i stället de så kallade månads-tingen. Vid sådant förhållande lærer väl min uppgift, att man i allmänhet har ting i Norge hvarje månad, icke kunna bortresonneras. Det bestyrkes ju äfven af Schweigaard i hans Commentar öfver norska processrätten, hvilken Hans Excellens sjelf citerade.

Ett särskildt företräde hos månadstingen, som jag i reservationen i förbigående påpekat, är att genom deras införande de smärre städernas läggande under landsrätt skulle väsendtligen befrämjas. Innevånarne i dessa småstäder skulle, om de tillförsäkrades tillträde till domstolen utan långa och ojemna afbrott, utan tvifvel lika gerna afsäga sig den egna jurisdiktionen, som de ogerna skulle vilja flytta sig under en jurisdiktion, som tre à fyra månader om året knappast kan sägas existera.

Då jag sista gången hade ordet, framställde jag ej något yrkande om bifall till min reservation; men då yrkande derom nu blifvit gjordt af den näst föregående talaren. förenar jag mig med honom.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Jag anser nödigt att bemöta åtskilligt af hvad den siste, likasom ett par föregående talare yttrat. Den förstnämnde ville låta förstå att mitt ur motiven till lagkomiténs förslag hemtade citat rörande domstolarnes omorganisation och min derpå grundade slutledning icke skulle hafva varit fullt korrekta. Jag uppgaf likväl, att lagkomitén anført alla de skäl som kunna tala till fördel för den nuvarande organisationen, och då komitén, efter anförande häraf, ändock slutade med att åter upptaga det ekonomiska skälet, framgår deraf, enligt min tanke, att lagkomitén i sjelfva verket gifvit företräde åt den kollegiala domstolsformen.

Med ett visst klander har samme talare framhållit, att jag sökt upp äldre yttranden af honom för att påvisa, det han gjort sig skyldig till motsägelser. Det måtte väl vara alldeles klart, att, om regeringen eller en dess ledamot angripes för sina åtgärder, han må anses berättigad att söka ett stöd i yttranden, som afgifvits i den Kammare, der han angripes, helst om dessa yttranden kunna anses till en del medverkat till de klandrade åtgärdernas företagande. Jag kan icke hjälpa, att det var Herr Carlén, som vid det af mig anförda tillfället förde ordet; men jag måste taga vara på hans yttrande, till hvilket en mängd ledamöter i Kammaren slöto sig, för att visa, att jag stödt mig på åsichter, som i denna Kammare med förtroende omfattats. Jag tror icke heller att det går för sig att resonnera bort den slutsats jag gjort i afseende på det särskilda yttrandet, deri uttryckligen sades, att redan den väckta frågan om underdomstolarnes arbetsätt innefattade frågan, huruvida vi icke böra öfvergå till den kollegiala formen för underdomstolarne å landet.

Åtskilliga

Åtskilliga obetydliga anmärkningar af reservanten, hvilka jag anser mindre korrekta, vill jag förbigå. Till dessa räknar jag uppgiften, att Kongl. Maj:ts förslag vore en ordagrann afskrift af ett inom Högsta Domstolen uppgjort förslag. Skulle emellertid så vara, desto mera öfverensstämde då det Kongl. förslaget med Högsta Domstolens åsikter, och det vore då äfven så mycket mindre hinder ur den synpunkten mot att antaga samma förslag. I fråga om huru det förhölle sig redan i det förslag reservanten framlagt, så yttrade jag mig derom endast i ändamål att visa giltigheten af de skäl, som hos Kongl. Maj:t gjort sig gällande för att gifva förslaget en inskränktare omfattning. Jag torde längre fram komma att göra ytterligare erinringar vid reservantens förslag, hvartill jag icke hade anledning, då jag förra gången yttrade mig.

I afseende på dessa småförfattningar, som åtfölja reservantens förslag är att bemärka, det de föreslagna ändringarne knappast kunna undvikas om reservantens förslag i hufvudfrågan antages, hvaremot det Kongl. förslaget är af desamma fullkomligt oberoende.

Slutligen har reservanten äfven fäst sig vid mitt yttrande om månadstingen i Norge. Mer än väl känner jag, att dessa från början aldrig varit afsedda att hållas hvarje månad af året, utan endast de månader, då ordinarie ting icke hållas. Det var emellertid om månadstingens hållande på dessa mellanmånader, som de af mig meddelade upplysningar handlade. Erfarenheten har visat att stadgandet gick för långt, och man måste nu gå i riktning bakåt. Hvad talarens anmärkningar i öfrigt angår, så tror jag mig hafva tillräckligt yttrat mig derom, då jag förra gången hade ordet, hvadan jag nu ej vidare skall uppehålla mig vid desamma.

Deremot skall jag vända mig mot tvänne landsrepresentanter från Skåne och Halland, hvilka förmenat, att reservantens förslag i sak egde företräde framför Kongl. Maj:ts samt dervid först bemöta de anmärkningar som äro gjorda mot det sistnämnda. Mot detta har anförts, att tiden för lagfart, testamentsbevakning och lösöreköp blifvit för vissa orter på ett mindre lyckligt sätt försenad. Hvad först lagfart beträffar, så är det uppenbart, att stadgandena derom i allt fall med aldra första måste ändras; och kan man icke blifva ense om annan förändring deri, nog kan man blifva det derom, att i fall klander icke väckes, så kan fasta lika väl gifvas på den första dagen af tinget som på den sista. Att nu stifta en lag särskildt derom och sedan kanske upphäfva den nästa år anser jag icke vara lämpligt. Jemför man i detta hänseende Kongl. Maj:ts förslag med reservantens, så kan visserligen, enligt det förra, i vissa orter utfärdandet af laga fasta intill dess ny lag i det ämnet utfärdats blifva något litet fördröjd, men enligt reservantens förslag kan det hända, att ett sådant utfärdande aldrig eger rum. Der stadgas nemligen: att fasta skall utfärdas å det ting, som nästföljande år infaller i den månad, då första uppbudet meddelades.

Jag tänker mig en domsaga med två tingslag, der tingen följaktligen skola infalla hvarannan månad. Nu hålles nästa år ett ting i Mars och ett i Maj, men intet i April och Juni, och om då första uppbudet i år meddelats i en af de sistnämnda månaderna, så inträffar aldrig det ting, då fasta skall meddelas. I afseende å testamentsbevakning och anmälan

af lösöreköp blifver visserligen å några orter preskriptionstiden också förlängd. Men att i allmänhet bestämma huru lång en preskriptionstid bör vara, dertill saknas alla egentliga rättsgrunder, och värre blefve det icke här, än hvad som för närvarande gäller på landet, i de trakter, der nu endast två ting hållas om året. Här är dock derjemte det särskilda förhållandet med både testamenten och lösöreköp, att bevakandet medför fördelar, som ty förutan icke åtnjutas, hvilket ock gör, att man i allmänhet med sådan åtgärd icke dröjer längre än nödigt är.

Vidare har det anmärkts, att stadgandet i 7 § af det Kongl. förslaget skulle innebära ett tillbakagående, enär det lemnade domrarne tillfälle att uppskjuta måls afgörande till slutet af tinget, hvaraf långa uppskof skulle, synnerligen under vårtingen, kunna uppkomma. Den ledamot af Kammaren, som yttrade sig härom, har läst upp sista delen af paragrafen, men icke den första, der det finnes stadgadt, att när mål blifvit till slut fördt, skall dom afkunnas innan sammanträdet ändas, om den dessförinnan författas kan, men eljest å nästa allmänna sammanträde under tinget. Det är naturligt att domaren är underkastad ansvar om han uppskjuter längre med målets afgörande än nödigt och här medgifvet är. Blifver ett mål fördt till slut först under de sednare sammanträdena af ett ting, är dock nödigt att hafva tillgång till ett slutting för målets afdömande. Tager man således paragrafen i ett sammanhang, kan jag icke inse, att någon olägenhet eller våda deraf är att motse.

Jag öfvergår nu till att framställa några anmärkningar i afseende på reservantens förslag. Den första jag har att göra är helt och hållet principiell. På grund deraf att de i hvarje månad förekommande tiugen enligt regeln icke kunna af en och samma domare hållas och att af sjelfva tingsanordningen måste följa, att i allmänhet domarne i de till slut förda målen blifva afkunnade på ett efterföljande ting, måste ofta inträffa hvad som strider emot allmänt erkänd grundsats i lagstiftningen, eller att der rättegångsförhandlingarne äro muntliga, den ene domaren bereder ett mål till slut, men en annan deri dömer. Detta medför derjemte den stora olägenheten att när en person blir förordnad att hålla ett ting, han skall på första rättegångsdagen afdöma de mål som förut blifvit slutbehandlade. Nu medgifver visserligen förslaget, att mål af mer än vanligt vidlyftighet icke behöfva vid nästa ting afdömas, men stadgar för sådant fall, att afdömandet ovilkorligen skall ske vid närmast derpå följande. Detta är godt och väl, om det är en och samme domare, som håller det ena tinget efter det andra. Men, inträder en ny domare just vid det ting, dertill det vidlyftiga målets afdömande blifvit utsatt, så har han ingen undflykt, utan är nödsakad att utan anstånd afdöma målet.

Vidare förekommer i reservantens förslag benämningen "ting" under ganska olika bemärkelser, nemligen dels såsom sammanfattningen endast af de på hvarandra följande dagar, under hvilka målen handläggas, dels efter det gamla begreppet såsom innefattande ej blott nämnda dagar utan hela den tid som derefter kan förflyta, till dess på en af Häradshöfdingen utsatt dag, vanligen benämnd slutting, alla mål, som under tinget förvarit, blifvit afdömda eller till annat ting uppskjutna. Det kan icke vara gagneligt och lämdande till reda i uppfattningen att sammanföra så olika begrepp i en författning, och det visar sig så mycket tydligare, hvilka följ-

der deraf kunna uppstå, då man finner att till och med den, som författat lagförslaget, ej kunnat hålla begreppen klara, utan själf råkat i motsägelser. Detta framgår redan deraf, att, på sätt reservanten erkänt, ett misstag blifvit begånget i fråga om bestämmandet "under tinget" af särskild rättegångsdag för dess afslutande, derom 7 § handlar. Men jag skall visa ett ännu påtagligare och betänkligare misstag. I § 8 heter det: "uppskofsdom, som föranledes af parts begäran eller utevaro, så ock beslut öfver invändningar i rättegången, äfvensom dom öfver häktad, skall alltid afkunnas innan tingets slut". Detta stadgande afser jemväl tingen af gamla slaget, som kunna räcka några månader; och alltså skulle man, enligt denna paragraf, kunna dröja några månader med att döma en häktad, hvaremot å andra sidan innan tingets slut dom måste afkunnas, äfven om ransakningen ej är fullbordad. I 6 paragrafen förekommer äfven tve tydighet i förevarande fall. Der heter det: "Pröfvar Konungen, att i tingslag, som i 3, 4 eller 5 §§ omtalas, flera ting hållas må, än der sägs; gånge som särskildt förordnadt varder; dock må ej i något tingslag flera ting påbjudas, än i 2 § skils". Ja, mine Herrar! efter denna paragraf kunna flera ting föreskrifvas; men af hvilket slag, derom nämnes icke ett ord. Dock kan jag icke gerna tänka mig, att här är fråga om de gamla tingen, ty dessa äro för bestämdt afpassade till vissa tider, utan här måste väl afses ting af det nya slaget. Om nu Konungen finner att i ett tingslag, som jemte två eller flera utgöra en domsaga, sex ting icke kunna hållas, men väl t. ex., fyra, deraf två på hösten, skola då alla fyra tingen eller blott de två, som infalla på hösten, blifva af det nya slaget? I hvilketdera fallet som helst synes hvad förslaget innehåller t. ex. om uppskof med doms afkunnande icke blifva rätt användbart, likasom anmärkningen om svårigheten i vissa fall att finna det ting, då fasta skall meddelas, hvilken anmärkning förut afsåg endast det första år, då i domsaga tingen ordnades enligt 3 §, skulle äfven framgent ega betydelse. En bland de första regler vid lagstiftning är otvifvelaktigt att icke upptaga bestämmelser, som icke hafva ringaste nytta med sig. Detta inträffar dock med afseende på 2 § i reservantens förslag, der det står: "I tingslag, som ensamt utgör en domsaga, skola lagtima ting hållas i hvarje månad. De börjas första Tisdagen i månaden, utom i Januari, då tinget skall börja andra Tisdagen. Infaller helgedag å dag, som för tings början utsatt är; då skall tinget börjas nästa söcknedag derefter". Nu är det uppenbart, att både nyårsdag och trettondedag infalla före andra Tisdagen i Januari. Öfriga helgedagar äro antingen bundna vid Söndag, Måndag, Torsdag eller Fredag, eller ock inträffa de så sent i månaden, att de omöjligen kunna infalla på de för tingens begynnelse bestämda dagar, och strofen om helgedagarne står der således utan all nytta. Men icke blott det. Hos dem som läsa författningen, skulle det otvifvelaktigt väcka en billig förundran, att lagstiftarne ej hade bättre reda på våra helgedagar eller sökte att derom skaffa sig kännedom.

Ytterligare är det en vigtig regel i lagstiftningen att icke den ena paragrafen strider mot den andra. Här bestämmes i §§ 2, 3 och 4, huru många ting i hvarje tingslag skola hållas, allt efter som ett, två eller flera sådana tillhöra en domsaga. I § 5 föreskrifves dock derefter något helt annat, för vissa tingslag, nemligen: "I tingslag, der endast ett eller två

lagtima ting för närvarande årligen hållas, gäller om tingens antal och tiden för desamma hvad hitintills särskildt stadgadt varit“. Jag förstår mer än väl, det meningen är att denna paragraf skall utgöra ett undantag från bestämmelserna i de föregående, men detta uttalas icke, hvaraf uppstår motsägelser och tvetydighet. Så har ock händt att bland de yttranden, som i denna fråga inkommo från häradshöfdingarne var ett, hvaren af dessa embetsmän, i hvilken domsaga enligt 5 § endast två ting i hvarje tingslag fortfarande skulle hållas, ansåg sig på grund af 4 § skola hålla tre ting och sålunda få en betydlig tillökning i göromålen. Äfven kan anmärkas huru i förslaget äro upptagna bestämmelser för lagtima ting rörande domboks hållande och hvad dermed står i sammanhang, hvaremot likartade bestämmelser för de urtima tingen komme att saknas.

Jag vill icke längre uppehålla Kammaren. Dock måste jag tillägga, att det skulle mycket förvåna mig, om, oaktadt alla de anmärkta felen i reservantens förslag, flertalet af Lag-Utskottets ledamöter ändock skulle, såsom i reservationen uppgifves, hafva föredragit reservantens förslag framför det Kongliga. I så fall skulle ock det oantagliga förhållandet hafva inträffat, att dessa ledamöter sagt ett och tänkt ett annat.

Herr Engman: Ehuru här, enligt vanan, är taladt mycket, anholder äfven jag, såsom varande ledamot i Lag-Utskottet, att få yttra några ord. Jag för min del kan icke finna annat, än att det Kongl. förslaget är ett steg framåt på den rätta vägen och att det derföre vore oriktigt att representationen att afslå detsamma. Jag har derföre inom Utskottet yrkat och kommer äfven här i Kammaren att yrka bifall till detta Kongl. förslag, så mycket mer som ett antagande af Herr Carléns förslag, som visserligen i ett och annat afseende kan hafva företräde framför Kongl. Maj:ts, endast skulle leda derhän, att frågan fölle för denna riksdag, och mycket osäkert är när den åter kommer på dagordningen.

Man har visserligen gjort åtskilliga invändningar mot det Kongl. förslaget och bland annat, att det skulle innehålla ett tillbakagående i stället för framåt. Jag för min del kan icke finna att så är händelsen. Vi få nu fem och tio ordinarie sammanträden och två afslutningsting om året; då man således får sju i ena och tolf sammanträden i andra fallet om året, har man sannerligen icke skäl till missbelåtenhet. Vidare har man sagt att genom det nya förslaget utfärdande af uppbud och lagfart skulle blifva fördröjdt mer än förut. Detta är dock mindre att fästa sig vid sedan börsrätten upphört, och hvad inteckning beträffar, så kan sådan fås redan efter det att det första uppbudet blifvit beviljadt och står alltid fast, synnerligast om de tagas för ogulden köpeskillning. Hvad Herr Carlén och Sven Nilsson i detta och flera afseenden anmärkt anser jag således icke utgöra tillräckligt skäl för afslag å den Kongl. propositionen.

Då man ser och vet hur svårt det är att få fram någon lagreform, emedan den vanligen strandar dels mot Första Kammarens motstånd, dels på Högsta domstolens anmärkningar, anser jag det vore i hög grad oklokt att nu afslå Kongl. Maj:ts förslag. Det är derföre jag nu, i likhet med hvad jag gjort inom Utskottet, yrkar bifall till dess hemställan i nu föredragna 1:sta och 3:dje punkterna. Förändringen berör visserligen icke Norrland, ty de flesta domsagor der innehålla från tre till sju tingslag,

men derföre anser jag, man ej bör missunna andra de förbättringar som erbjudas, i hopp om att turen äfven i någon mån slutligen må komma till Norrland.

Herr Carl Isak Bengtsson: Utan att upptaga Kammarens tid genom att ingå i pröfning af de olika förslag till ändring af gällande bestämmelser om häradssting, som nu föreligga, vill jag endast tillkännagifva, att jag kommer att rösta för Lag-Utskottets förslag, för att derigenom i någon mån åstadkomma en förbättrad rättegångsordning, som af behofvet är högligen påkallad. Jag vill för min del icke bidra till att längre hålla vårt rättsväsende kvar uti det bristfälliga skick, hvori det för närvarande befinner sig.

Herr Carlén:

Herr Brunberg: Lag-Utskottets föreliggande förslag om förändrade bestämmelser för häradsrätternas sammanträden och verksamhet, vill jag för min del godkänna med särdeles tacksamhet, då det innebär ett undanrödjande af den hittills med rätta öfverklagade långsamheten i rättsskipningen på landet. Jag kan visserligen icke inse, hvarföre vördiga presterskapet, som nu har förbindelse att vid hvarje af våra årliga trenne häradsstings början hålla tingspredikan, skulle erhålla lindring i tjänstgöring så till vida, att tingspredikan skulle hållas endast vid vintertinget, ehuru presterskapet på sednare tider fått sig anslagna större löner än förut och den tingssökande allmogen icke för ofta erbjudes tillfälle af Guds ords hörande, hvarföre jag anser det önskvärdt, att stadgandet om gudstjänst vid hvarje tings begynnelse får stå kvar, men jag är dock i det hela betraktadt nöjd med förslaget, så mycket heldre som Kongl. Maj:ts föreliggande nådiga proposition bebådar efterföljande förslag till landsdomstolarnes ordnande med flere lagfarne män, i stället för den nuvarande domhafvanden med nämndemans-institutionen, som mindre gagnat såsom domare än bildningsanstalt och som numera — sedan landet har att glädja sig åt folkskolor, högre folkskolor, folkhögskolor och andra undervisningsverk — torde vara mindre behöflig.

Utaf hvad jag nu haft äran anföra framgår, att jag ej delar de åsikter, som innehållas uti de Lag-Utskottets betänkande bifogade reservationer af Herr Carlén m. fl., utan får jag vördsamt anhålla, att Herr Talmannen behagade framställa proposition å bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, blefvo, på framställda särskilda propositioner, begge de föredragna punkterna bifallna.

Punkten 2.

Blef likaledes bifallen.

Vid *punkten 4* anfördes af

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Ehuru denna Kammare för en

kort stund sedan, liksom förut Första Kammaren, beslutat bifall till Kongl. Maj:ts proposition angående ändringar i vissa fall af gällande bestämmelser om häradssting, tror jag likväl, att det är af stor vikt, det Kammaren uttalar sig något om huru saken skulle komma att regleras. Då såväl den beslutade förändringen som ock, om man skall beträda samma väg för hvad som återstår för domstolsväsendets ordnande på ett ändamålsenligt sätt å landet, måste medföra stora förändringar i afseende på organisationen och indelningen af domsagorna och tingslagen, och då vi icke allenast från statsrådsbänken i dag, utan äfven i den ofvannämnda Kongl. propositionen, såväl som från flera andra håll hört yttras, att regeringens syfte tyckes vara att införa den kollegiala domstolsformen vid underdomstolarne på landet, så anser jag därför nyttigt och nödvändigt, att åtminstone denna Kammare gifver tillkänna den meningen, att vid regleringen af domsagorna eller tingslagen, tingsmenigheterna dessförinnan blifva hörde, och att regleringen sker så, att afståndet från tingsstället ej blir allt för långt. Jag tillåter mig därför att, dels med anledning af Herr Carl Ifvarssons motion, dels på grund utaf de skäl, som på sidan 27 uti Herr Carléns af mig biträdda reservation finnas angifna, samt i syfte att bereda så många tingslag som möjligt fördelen af tätare domstolssammanträden, utan att utsätta dem för de olägenheter, som till följd af alltför lång väg till tingsstaden kunna uppstå, härmedelst föreslå, att Riksdagen ville besluta, att hos Kongl. Maj:t i underdanighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, i fråga om reglering af domsagor och tingslag, höra vederbörande innevånare, såväl å landsbygden som inom de mindre städer, hvilka lämpligen kunna ifrågakomma till judiciel förening med landet, samt derefter, så fort ske kan, genomföra berörda reglering på det för hvarje ort särskildt mest lämpliga och minst kostsamma sätt.

Jag har trott, att en antydning af sådan beskaffenhet från representationen icke skulle sakna sin betydelse, och anhåller vördsamt, att Herr Talmannen härå måste framställa proposition.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har redan förut under diskussionen uttalat såsom min bestämda åsigt, att det förslag, som nu blifvit antaget, icke är af synnerligen stort värde, så framt icke den dermed åsyftade reformen i domstolsväsendet på landet vidare fortsättes. Bland de åtgärder, som jag anser böra till följd af förslagets antagande vidtagas, räknar jag i första rummet domsagornas reglering på ett för olika orter lämpligt sätt. Hvad nu beträffar den föregående talarens förslag i berörda afseende, så vill jag förena mig med honom, så mycket mera som förslaget går i samma riktning som den motion i ämnet, jag haft äran väcka, men mot hvilken man anmärkt, att den innehåller ett aldeles för bestämdt förslag. Jag anser det nödvändigt, att denna Kammare uttalar en opinionsyttring derom, att den önskar en reglering af domsagorna, och yrkar därför bifall till Herr Sven Nilssons i Efveröd förslag.

Herr Grefve Sparre: I Lag-Utskottets föreliggande utlåtande angifvas särskildt de skäl, som föranledt Utskottet att icke tillstyrka bifall till den del af Herr Carl Ifvarssons motion, som innefattar förslag, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t vid reglering af domsa-

gor och tingslag ville tillse, det domskretsarne icke blifva större än att de tingsbesökande få högst fyra mil till tingsstället, och jag vill icke uppehålla Kammaren med att upprepa Utskottets argument. Men då den näst siste talaren, Herr Sven Nilsson i Efveröd, väckt ett förslag, som, med undantag af bestämmelsen om de fyra milen, öfverensstämmer med Herr Carl Ifvarssons, anser jag mig å Lag-Utskottets vägnar böra motsätta mig affärdandet till Kongl. Maj:t äfven af den underdåniga skrifvelse Herr Sven Nilsson åsyftar. Först och främst skulle den framställning rörande mindre städers förläggande under landsrätt, som skrifvelsen skulle komma att innehålla, vara alldeles obehöflig, emedan representationen redan förut gjort en dylik underdånig framställning till Kongl. Maj:t. Ut 1866 års Rikets Ständers skrifvelse angående domstolsinrättningen å landet anföres nemligen följande: "En särskild anledning härtill" — reglering af domsagornas områden — "ligger i den omständighet, att, om lagskipningen å landet vinner en ökad skyndsamhet, åtskilliga mindre städer sannolikt skola önska att lägga sig under närmaste landsrätts domvärjo; och då det otvivelaktigt vore en fördel för lagskipningen i dess helhet, om dessa mindre stadsdomstolar kunde alldeles upphöra, så torde också en sådan önskan, der den yppar sig, böra, så vidt möjligt är, tillfredsställas." Frågan om de smärre städernas förläggande under landsrätt är således redan af representationen uti skrifvelse till Kongl. Maj:t på ett tydligt sätt vidrörd. Det enda nya, som med afseende härå ligger i Herr Sven Nilssons skrifvelseförslag är, att städerna skulle höras, men det är ju klart, att Kongl. Maj:t, när regleringen skall företagas, icke förlägger någon stad under landsrätt, utan att först inhemta stadens mening om förändringen, ty frågan gällde ju i så fall att borttaga städernas numera privilegierade domsrätt.

Å andra sidan kan jag icke underlåta att påpeka, att den föreslagna skrifvelsen skulle utgöra en slags antydan till Kongl. Maj:t att, efter menigheternas hörande och således äfven mot deras uttalade önskan, (ty uti Herr Sven Nilssons förslag står ej att menigheterna skulle lemna bifall till regleringen), genast gripa verket an. Men jag tror ej att det för närvarande brådskar. Ut af den erfarenhet i denna sak, jag förvärfvat inom det län jag tillhör, vet jag nog samt, att menigheterna i allmänhet icke äro benägna för att förena sig om gemensamma tingsstäder. Klokast synes mig vara att låta folket få samla erfarenhet af de fördelar, som medfölja antagandet af gemensamma tingsstäder, och öfverlemnna åt menigheterna sjelfva att göra framställningar om sammanslutningar eller andra åtgärder i och för tätare domstolssammanträden. Ett tillfredsställande resultat i det hänseendet kan svärigen åstadkommas utan delning af domsagorna, hvadan — då saken sålunda bäst reglerar sig sjelf — jag anser den föreslagna skrifvelsen olämplig.

Herr Johan Erik Johansson: Jag har ansett mig skyldig att yttra några ord i denna fråga, isynnerhet som jag uti komiterades förslag varseblifvit en oriktig uppgift derutinnan, att komiterade gifvit en antydan om att inom domsagorna icke skulle förekomma längre afstånd till tingsstället än fyra mil. Detta är ett misstag, ty jag har mig bekant, att uti min ort finnas kommuner, som hafva 6 mil och derutöfver till tingsstället.

Jag kan icke instämma i den åsigten att domsagorna med många härad-der skola sammanslås till ett tingsställe, hvarigenom kostnaden genom vittnesersättningar och tingsresor skulle blifva så stora, att den rättsökande ofta heldre måste afstå ifrån att å rättegångsväg vinna sin rätt — än att underkasta sig oskäligena kostnader derför. Jag anser då bättre, att stora domsagor blifva fördelade, och att menigheterna i hvarje förekommande fall blifva hörda, så att de komma i tillfälle att få yttra sina åsikter, hvarföre jag instämmer i det föreslagna skrifvelseförslaget till Kongl. Maj:t i ämnet.

Herr Carl Ifvarsson: I anledning af det yttrande Lag-Utskottets ordförande sednast afgaf, tillåter jag mig påminna om, att för två år sedan, då jag väckte motion rörande förändrad organisation af domstolsväsendet, han var af en helt annan åsigt än han nu uttalat, beträffande städernas hörande innan de sammanslås med landsbygden under en jurisdiktion. Han reserverade sig inom Lag-Utskottet mot dess afstyrkande af min motion och framställde ett eget förslag, som till stor del öfverensstämde med mitt, men han motsatte sig den delen af mitt förslag, att vederbörande inom de städer, som i och för den ifrågasatta omorganisationen kunde komma i fråga att sammanslås med landsbygden, skulle höras innan regleringen företoges. Han anförde då, att det vore orimligt, om städerna i fråga derom skulle hafva ett ord med i laget. Jag hade denna omständighet i minnet, då jag affattade min motion vid innevarande riksdag och undvek att deri nämna något om städernas hörande, just för att icke stöta på patrull. Nu deremot har Lag-Utskottets ordförande, i anledning af Herr Sven Nilssons förslag till skrifvelse, yttrat, att han anser det helt naturligt, att Kongl. Maj:t hör vederbörande städer, innan de sammanläggas med landsbygden i judicielt afseende af den anledningen, att städerna hafva privilegierad domsrätt. Jag hemställer, huruvida man icke om detta sätt att gå tillväga kan tillämpa ett uttryck, som samme representant vid ett tillfälle förut använde, nemligen att det är en "cirkelgång", hvarigenom målet svårligen kan vinnas.

Jag anser skrifvelseförslaget ganska välbetänkt och yrkar bifall.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Det är visst möjligt att frågan kan kallas ömtålig, i synnerhet om man har sådana åsikter i densamma, som Lag-Utskottets ärade ordförande här i dag uttalat, men jag tror, att det ligger i frågans eget, såväl som hela landets intresse, att den skrifvelse, jag föreslagit, kommer till stånd. Hvad beträffar Grefve Sparres yttrande, att menigheterna sjelfva bäst skola sköta saken, så är det just hvad jag vill och ingenting annat hvarom jag vill skriva, och om Herr Grefven hade behagat med uppmärksamhet afhöra uppläsandet af mitt förslag till skrifvelsen, skulle han funnit, att vi härutinnan äro fullkomligt ense. Om man skall rätt kunna tillgodogöra landet det förslag, som, enligt det i dag fattade beslutet, troligen snart kommer att som lag träda i kraft och verkan, torde det blifva nödvändigt att icke hafva mer än ett tingslag i hvarje domsaga, men då uppstår också olägenheten af långa vägar för de tingsbesökande, såvida man ej kan ordna domsagorna på ett annat sätt än nu är förhållandet. Genom den föreslagna skrifvelsen skulle tings-

menigheterna komma i tillfälle att härutinnan gifva regeringen en antydan derom, att heldre dela domsagorna i flera, än att sammanslå flera tingslag till en sådan, en åtgärd hvarigenom större bekvämlighet beredes åt de tingsbesökande, som bo aflägsset, eller ock i andra afseenden uttala sig för hvad de kunna anse vara för dem mest ändamålsenligt och minst olägligt eller kostsamt, och hvarpå man väl bör kunna hoppas att Kongl. Maj:t skall fästa behörigt afseende. Jag yrkar fortfarande bifall till mitt skrifvelseförslag.

Herr Carlén:

Grefve Sparre: Min önskan öfverensstämmer med Herr Sven Nilssons i Efveröd med afseende å de förändringar i rättsväsendet på landet, han åsyftar. Men jag vill ej, att regeringen skall taga initiativ till omreglering af domsagor och tingslag, utan att menigheterna sjelfva skola afgöra om förändring är nödvändig och lämplig samt derom till regeringen ingå med begäran.

Jag yttrade nyss mina betänkligheter mot Herr Sven Nilssons skrifvelseförslag och framhöll särskildt, att Kongl. Maj:t skulle utaf en sådan skrifvelse kunna föranledas att omreglera ett tingslag eller domsaga, visserligen efter menighetens hörande, men tvärtemot dess uttalade mening. Jag vill ytterligare fästa uppmärksamheten på, att om nu Riksdagen skulle i enlighet med förslaget besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran att få omregleringen verkställd så fort som möjligt, så kunde det hända, att den företoges snart nog, men tvärtemot menighetens önskan, och det vore väl ej ändamålsenligt. Ut i skrifvelsen skulle också begäras, att omregleringen må ske på minst kostsamma sätt. Gemensamma tingsstäder äro onekligen minst kostsamma, men då sådana antagas, blifva kretsarne ganska vidsträckta, och de åsyftade korta distanserna kunna ej då åstadkommas.

Hvad beträffar Herr Carl Ifvarssons påstående, att jag vid 1870 års riksdag skulle haft en motsatt åsigt till den, jag nu uttalat, rörande städernas rätt att sjelfva bestämma, om de vilja förläggas under landsrätt eller fortfarande hafva egen jurisdiktion, erkänner jag villigt, att jag uti en reservation, fogad vid Lag-Utskottets utlåtande N:o 12 vid 1870 års riksdag, i anledning af Herr Carl Ifvarssons motion om förändrad organisation af domstolsväsendet, yttrat mig i denna sak på ett sätt, som i viss mån kan anses afvika från det uttalande i ämnet, jag nyss hade. Mitt yrkande uti berörda reservation hade följande lydelse: "Jag hemställer derföre, att motionen måtte i så måtto bifallas:

att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande dels om icke, vid inträffande ledigheter, hädanefter och intilldess reformen hinner genomföras, det vilkor må vid utnämmandet fästas, att innehafvarne af dessa befattningar skola vara underkastade den förflyttning samt förändring i tjenstgöring och aflöning, som för ändamålets vinnande kan anses nödig". Jag måste härvid erkänna, att jag då icke hade någon kännedom om ett Kongl. bref i ämnet, som jag först vid denna riksdag fått kunskap om. Jag visste ej, att Kongl. Maj:t, i anledning af en skrifvelse från Rikets Stän-

der vid 1865—1866 årens riksdag, föreskrifvit, "att den, som hädanefter till häradshöfdingeembete varder i nåder utnämnd, skall tills vidare vara skyldig underkasta sig den förändring icke allenast, på sätt hittills i häradshöfdingefullmakten stadgats, i löneförmåner, utan jemväl i domsagans område, som framdeles kan blifva bestämd, samt anbefallt hofrätterna att, då häradshöfdingeembete kungöres ledigt, om detta vilkor i kungörelsen införa underrättelse". Jag anser mig härmed hafva besvarat den gjorda anmärkningen.

Herr Carl Ifvarsson: Hvad föregående talare menar med att folket sjelft skall taga initiativet till omreglering af domsagorna, kan väl ej vara annat, än att folket skall ingå till Kongl. Maj:t med begäran att få saken ordnad på det och det sättet. Är det så, kan jag ej inse, att mindre afseende skulle fästas vid menighetens begäran, om denna komme att afgifvas till svar på ett från Kongl. Maj:t, till följd af representationens anhängan, framställt förslag, än om petitioner i ämnet inkomme från menigheterna utan framställning eller förslag från annat håll. Fördelen af förslag, som af menigheterna vore godkända på förhand, innan domsaga till följd af inträffad ledighet ifrågakomme till reglering, vore deremot gifven, ty regleringen kunde då utan tidsutdrägt vidtagas vid första lägliga tillfälle.

Hvad beträffar anmärkningen derom att Kongl. Maj:t, för att efterkomma representationens önskan att göra omregleringen på minst kostsamma sätt, skulle kunna antaga motsatsen och således göra tingslagen så stora, att olägenheten af långa distanser skulle uppstå, så får jag fästa uppmärksamheten på, att Herr Sven Nilssons skrifvelseförslag innehåller orden: "mest lämpliga och minst kostsamma sätt". Ett visst sätt kan vara billigare än ett annat, men om det medför olägenheter, är det ej lämpligt, och om Riksdagen begär ett både billigt och lämpligt sätt, måste man naturligtvis taga i betraktande båda dessa egenskaper, icke endast den ena.

Jag kan därför ej finna något skäl anfördt, som rubbat min öfvertygelse, att Herr Sven Nilssons skrifvelseförslag är välbetänkt och yrkar därför fortfarande på bifall derå.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan och dels att, med afslag å berörda hemställan, en sådan skrifvelse måtte beslutas, som Herr Sven Nilsson i Efveröd föreslagit. Propositioner framställdes på dessa yrkanden, och blef, sedan propositionen på bifall till Utskottets hemställan förnyats, ja förklaradt vara öfvervägande för samma proposition. Votering begärdes.

Justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i *fjerde* punkten af dess Utlåtande N:o 33,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit, att Riksdagen skall hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, i fråga om reglering af domsagor och tingslag, höra vederbörande innevånare såväl å landsbygden, som inom de mindre städer, hvilka lämpligen kunna ifrågakomma till judiciel förening med landet, samt derefter så fort ske kan, genomföra berörda reglering på det för hvarje ort särskildt mest lämpliga och minst kostsamma sätt.

Röstsedlarne visade 79 ja mot 74 nej, hvadan Utskottets hemställan bifallits.

Punkten 5.

Bifölls.

Punkten 6.

Härvid anförde:

Herr Carlén: Utskottet har i 3 § af nyssupplästa författningsförslag gjort den förändring af komiterades förslag, att orden "då skall han ej för uteblifven anses" blifvit uteslutna; och jag fruktar att genom denna förändring meningen ej blifvit fullt tydlig och klar. Sedan dessutom tingen blifvit delade i särskilda "allmänna sammanträden", passar det ej att här tala om utevaro från hela tinget, utan torde utevaron böra afse endast den dag, dertill målet är utsatt. Det är för att få rättelse härutinnan jag anser det vara nödvändigt att till Utskottet återremittera den nu föredragna punkten, och detta så mycket heldre, som, efter hvad jag hört, äfven åtskilliga af Första Kammarens ledamöter fästat sin uppmärksamhet vid behöfligheten af nu nämnda förändringar.

Grefve Sparre: Jag må tillstå, att jag varit med om Utskottets beslut i afseende å formuleringen af nyssnämnda 3 §, emedan jag ansett och fortfarande anser de af Utskottet uteslutna orden öfverflödiga; men är det nu så, att Första Kammaren redan genom en återremiss fästat sig vid och sökt ändring i detta förhållande, så vill jag ej motsätta mig att en återremiss af denna punkt äfven från denna Kammare må ega rum.

Herr Ola Jönsson: Vid behandling af tredje punkten af Utskottets förslag, hvori bifall tillstyrkes till Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition, begärde jag icke ordet, ehuru jag, för min del, var föga benägen att bifalla det nya författningsförslaget, och detta hufvudsakligen af det skäl, att, då man redan så länge fått vänta på en reorganisation af underdomstolarne, man äfven kunde gifva sig till tåls till dess en helt och hållet ny Rättegångs-balk vore färdig. Då nu emellertid Kongl. Maj:ts proposition redan blifvit antagen och dermed äfven vissa delar af en ny lag, så anser jag det vara nödigt, att de nya bestämmelserna blifva så enkla, tydliga och klara, som möjligt. I detta afseende har jag fäst

mig vid sista mom. i 2 § af nu föredragna punkt, hvilket är af följande lydelse:

“Vållas genom svarandens utevaro uppskof med målet, böte han från och med tio till ett hundra daler. Visar han å nästa ting å landet, eller inom en månad i stad, att han förfall haft och ej kunnat rätten det kungöra; gånge böterna åter.”

Först och främst tillåter jag mig härvid anmärka, att jag finner bötesbeloppet, såsom uppgående ända till ett hundra daler, alltför högt, isynnerhet om så stora böter ådömas svaranden första gången han från tinget uteblifvit. Men dessutom finnes i slutet af samma paragraf en bestämelse derom, att dessa böter, sedan de redan en gång blifvit erlagda, i vissa fall skola återgå till svaranden. Jag har ej så noga sett efter, men jag tror, att detta stadgande är i öfverensstämmelse med nu gällande lag; men då nu fråga är om att stifta en ny lag, så tror jag att man i detta fall borde hafva valt en lyckligare stilisering af momentet, än nu varit händelsen. Jag föreställer mig nemligen, att, derest en svarande, som en gång uteblifvit, vid nästa ting kan visa sig hafva haft giltigt förfall, ehuru han ej varit i tillfälle att derom underrätta domstolen, det då kan vara tids nog att afgöra den saken, huruvida han till böter bör fällas eller ej. Det är på denna grund som jag föreslår, att det sista mom. af denna 2 §, måtte erhålla följande lydelse: “Vållas genom svarandens utevaro uppskof med målet, böte han från 10 till och med 50 daler, såvida han ej å nästa ting på landet, eller inom en månad i stad visar att han förfall haft och ej kunnat rätten det kungöra.” Jag tror att det vore skäl att taga detta i noggrant öfvervägande, då vi nu skrifva en ny lag, hvilken det sedan ej torde vara så lätt att få rättelse uti. Jag vågar därför anhålla, det Kammaren behagade återremittera den nu föredragna punkten i det syfte, att det nyssnämnda mom. måtte erhålla den förändrade lydelsen, hvilken jag nu tagit mig friheten föreslå.

Herr Carlén: Då jag kommer i tillfälle att i Utskottet taga siste talarens anmärkningar i öfvervägande, behöfver jag nu föga uppehålla mig vid dem. Jag vill endast fästa den värde talarens uppmärksamhet derpå, att dessa böter förlora sin betydelse, om de icke genast ådömas och uttagas. Sker det icke, får måhända den uteblifne svaranden icke förr än efter det han äfven försummat andra tinget och målet ånyo måst uppskjutas veta, att han blifvit bötfälld samt fått sig inställelse ålagd å nytt ting. På så sätt förloras naturligtvis den ökade skyndsamhet, som genom böterna skulle framtvingas.

För öfrigt innebär det föreslagna stadgandet icke någon afvikelse från redan gällande lag.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Detta stadgande, som Herr Ola Jönsson klandrat, synes mig vara särdeles nödigt och af behofvet påkalladt. Det måste finnas lagbestämmelser, enligt hvilka tredskande part kan tvingas till inställelse så fort som möjligt. Att sätta ned böterna vore säkert icke klokt, då genom ett måls förhalande ena parten ofta kan vålla sin motpart kostnader och olägenheter, som icke kunna godtgöras. Jag yrkar bifall till betänkandet i denna punkt.

Efter denna öfverläggning blef, i öfverensstämmelse med derom gjordt yrkande, denna punkt till Utskottets förnyade behandling återförvisad.

Punkterna 7 och 8.

Biföllos.

Punkten 9.

Herr Ribbing: Jag har till denna punkt af betänkandet fogat en liten reservation i afseende på de föreslagna villkoren för valbarhet till nämndemansbefattning. Till en början hade jag tänkt låta vid den i betänkandet intagna reservation bero, men jag har fått särskild anledning att vidhålla och här erinra om mitt i reservationen framställda förslag deruti, att detsamma blifvit af Första Kammaren bifallet. Jag vill derföre i korthet motivera min mening i ämnet.

Mina skäl i sak äro först och främst, att jag anser, det nämndemansbefattningen till följd af sjelfva dess uppgift och betydelse bör innehafvas endast af fullkomligt oförvitlige män och sådana, hvilkas medborgerliga anseende icke lidit något afbräck eller någon minskning. Oförvitlighet kan visserligen, undantagsvis, finnas hos en konkursgäldenär, som icke kunnat befria sig från sina borgenärers kraf, ehuru dock oftast i och med konkursen någon anmärkning eller fläck vidlåder hans nämnda egenskap. Med hvad beträffar medborgerligt anseende, så fruktar jag, att en konkurs, hvarpå icke följt borgenärernes förnöjande, aldrig kan vara egnad att bibehålla gäldenären i fullt åtnjutande af sådant anseende. Derföre synes mig, att den, som all sin egendom till borgenärer afträdt och icke, på sätt lag förmår, kan visa sig vara fri från deras kraf, icke bör vara valbar till nämndeman. Derjemte har jag velat förtydliga meningen af det i Utskottets förslag begagnade ordet välfrejdad, hvilket ord jag icke anser lämpligt att här använda, då de icke begagnas i gällande strafflag. Af båda dessa skäl har jag i mitt förslag till redaktion af den ifrågasvarande paragrafen följt ordalagen i den paragraf af kommunallagen, som bestämmer villkoren för valbarhet till ordförande i kommunalstämma.

Men utom dessa sakskäl kan jag för mitt förslag tillika anföra auktoritetsgrunder. För att begagna de af mig föreslagna ordalag och för att, i och med dessa, ställa fordringarne på ograveradt godt anseende lika högt i fråga om valbarhet till nämndeman, som sagde paragraf i kommunalstadgarne uppger i afseende på valbarhet till ordförande i kommunalstämma har jag haft stöd uti ett af denna Kammare sjelf tillförene fattadt beslut. Vid 1868 års riksdag tillstyrkte Lag-Utskottet, med anledning af väckta motioner om ändring i Kap. 1 § 1 Rättegångs-balken, bland annat ett stadgande, i öfrigt ungefär motsvarande det nu af mig föreslagna, och af innehåll, beträffande nu föreliggande fråga, att villkoren för valbarhet till nämndeman skulle vara desamma som för valbarhet till ordförande i kommunalstämma. Vid Utskottets hemställan härom hade Herr Bälter Sven Ersson fogat en reservation, som dock skiljde sig från Utskottets förslag endast derutinnan, att reservanten önskade, det nämndeman skulle väljas allenast för sex år, men i afseende på valbarhetsvillkoren

öfverensstämde med pluralitetens mening. Denna Kammare biföll Bälter Sven Erssons reservation och uttalade således såsom sin åsigt, att för valbarhet till nämndeman borde gälla samma villkor som för valbarhet till ordförande i kommunalstämma. Bland dessa ingår äfven det att, derest man gjort konkurs, kunna visa sig vara fri från borgenärernas kraf. Mitt i reservationen framställda förslag innebär således icke något annat än hvad Kammaren en gång beslutat, fastän Första Kammaren den gången icke ville gå in derpå. Nu är händelsen deremot den, att, såsom sagdt, Första Kammaren i dag genom votering bifallit mitt förslag till redaktion af § 2 i förevarande punkt, och deri ligger ett ytterligare skäl för mig att hemställa om ett sådant godkännande här. Om nemligen denna Kammarer äfven bifaller detsamma, är full öfverensstämmelse i ärendet mellan begge Kamrarne uppnådd utan behof af vidare omgång, hvilket för hela frågans lösning, särdeles med afseende på Riksdagens snara slut, synes mig önskvärdt.

På grund af hvad jag haft äran anföra, hemställer jag, att Kammarer behagade bifalla Utskottets betänkande i denna punkt med den förändring af 2 §:s lydelse, jag i min reservation föreslagit.

Herr Printzensköld: Då jag i allo delar Herr Ribbings åsikter i förevarande punkt, vill jag instämma i hvad han yrkat, hvilket jag gör så mycket heldre, som frågan skulle förfalla, derest Kamrarne stannade i olika beslut.

Herr Carlén: Jag har icke något emot antagande af Herr Ribbings förslag, så mycket mindre, som det blifvit godkänt af Första Kammaren. Emellertid får jag hemställa, att Kammarer behagade återremittera punkten, emedan i Herr Ribbings förslag förekommer ett uttryck, som numera icke kan anses tillhöra vår lagstil. Den ärade reservanten är alldeles ursäktad därför, emedan han hemtat uttrycket från kommunallagen, men vår nya strafflag, som är af senare datum än kommunallagarne, känner icke benämningen nesligt brott. På strafflagens språk bör det heta: brott, som medför förlust af medborgerligt förtroende. Då tvetydighet kunde uppstå, om lagstiftaren för samma sak begagnar olika uttryck, och då vid antagande af ny lag den största tydlighet är att eftersträfvat, synes mig återremiss önskvärd för åstadkommande af den lilla ändring i Herr Ribbings förslag, som jag nu antydt.

Grefve Sparre: Jag vill instämma i hvad den siste ärade talaren yttrat. Det af honom anmärkta uttrycket i Herr Ribbings förslag bör, äfven enligt min tanke, förändras, och jag kan icke föreställa mig, att icke Första Kammarer skulle vilja bifalla denna lilla jemnkning. Om punkten återremitteras, skall jag försöka finna de ordalag, som i minsta möjliga mån omgestalta förslaget.

Herr Ola Jönsson: Jag har begärt ordet endast för att af någon af Utskottets ledamöter anhålla om upplysning, huru man rätteligen bör förstå följande ord af den nyss upplästa 1:sta §: "Äro flera socknar eller

socknedelar till gemensam valkrets förenade, bestämme rätten å hvilken sockens kommunalstämma valet förrättas skall.“ Jag får säga, att dessa ord förekomma mig något otydliga, enär det visserligen finnes bestämdt, i hvilken sockens kommunalstämma valet skall förrättas; men deremot nämnes ingenting om huruvida meningen är att de röstberättigade från andra kommuner skola infinna sig vid den af rätten bestämda kommunalstämman, lika litet som något stadgande finnes derom, huruvida ordförandena i de öfriga socknarnes kommunalstämmor med röstlängder skola begifva sig till det förstnämnda stället, eller huru inan på annat sätt skall få reda på hvilka som äro röstberättigade från de särskilda socknarna. Jag tror nog, att Utskottets ledamöter hafva klart för sig huru härmed skall tillgå, och det är derföre jag till dem förnyar min anhållan om upplysning i denna sak.

Herr Carlén: I den nyssnämnda 1:sta § af Utskottets förslag innehålles icke något nytt stadgande, ty redan förut är det föreskrifvet, att rätten skall indelas i särskilda nämndemansdistrikt, och följaktligen komma hädanefter samma bestämmelser i detta afseende att gälla, som hittills. Det är äfven en gifven sak, att valet måste ske på ett ställe och ej på flere, och detta synes äfven tydligt i Utskottets förslag.

Herr Ola Jönsson: I anledning af den siste talarens yttrande ber jag få nämna, att med dessa val hittills så tillgått, att domaren bestämt för hvilken socken, som nämndeman skulle väljas, och valet har då skett endast inom den kommunen. Nu åter synes meningen vara den, att flera kommuner skola förena sig om ett gemensamt val, och det är just, huru detta val skall tillgå, som jag ej har fullt klart för mig, hvarföre jag ock derom tagit mig friheten anhålla om benägen upplysning af någon bland Utskottets ledamöter.

Herr Carlén: Redan nu äro på flera ställen dels flera kommuner förenade till en gemensam valkrets, dels ock en kommun klufven i flera särskilda valdistrikt. Den nu ifrågavarande paragrafen innehåller följaktligen icke heller i detta afseende några nya bestämmelser, hvilka icke återfinnas i de hittills gällande bestämmelserna för dessa val.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Jag har, för min del, gjort den erfarenheten, att der kommunerna i tvänne särskilda socknar gemensamt välja nämndeman, detta val försiggått i båda kommunerna, då naturligtvis röstpluraliteten inom de båda socknarna afgör valet. Så har t. ex. tillgått inom Willands härad, hvarest Ifö och Kiaby socknar gemensamt utsett nämndeman, ehuru detta val icke skett på en och samma sockenstämma, utan det sammanräknade röstetalet från begge socknarne har bestämt valets utgång. Jag föreställer mig att någon olägenhet likväl icke bör kunna uppstå genom det nu föreslagna stadgandet, då domaren kommer att bestämma å hvilken sockens kommunalstämma valet förrättas skall.

Öfverläggningen var slutad. Efter framställda propositioner å de olika

yrkandena blef förevarande punkt till Utskottets förnyade pröfning återförfvisad.

Punkten 10.

Bifölles.

§ 6.

Upplästes och godkändes förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser, nemligen:

af Stats-Utskottet:

N:o 39, angående beviljade statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag;

N:o 40, angående allmänna vilkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som under denna riksdag beviljats för väganläggningar och vägförbättringar, bro- och hamnbyggnader samt sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag; och

N:o 41, angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar, som utan bidrag af allmänna medel utföras;

af Bevillnings-Utskottet:

N:o 42, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående dels stadgande af förändrade vilkor för tidningars och tidskrifters postbefordran, dels åtskilliga andra postväsendet rörande frågor; och

N:o 43, i fråga om kommunalförfattningarnes tillämpning i Norrbottens och Westerbottens läns lappmarker;

samt af Lag-Utskottet:

N:o 44, om upphäfvande af den för beväringsskyldige medgifna legnings och friköpningsrätt; och

N:o 45, angående rättighet för församlingarne att bestämma klockares aflöning.

§ 7.

Till bordläggning anmälades:

Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 70, i anledning af en punkt i den af Riksdagens år 1871 församlade revisorers berättelse angående granskning af statsverkets samt andra utaf allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning år 1869;

N:o 71,

N:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående begrafnings- och öfriga kostnader med anledning af Hennes Maj:t Drottning Lovisas dödliga frånfälle; och

N:o 72, i fråga om anslag till tvänne docentstipendier vid Carolinska mediko-kirurgiska institutet;

Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 16, i anledning af väckta motioner om ändringar i nu gällande tullstadga; samt

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 34, i anledning af väckt motion om förändring i lagens stadganden angående giftorätt i bo; och

N:o 35, i anledning af väckt motion om ändring i lagens stadganden angående giftomannarätt.

Kammaren beslöt, att alla dessa ärenden, i syfte af ytterligare bordläggning, skulle ånyo föredragas i nästa sammanträde, näst efter den gemensamma omröstning, som då komme att ega rum.

§ 8.

Kammaren beviljade, enligt derom gjord begäran, Herr Olof Olsson i Mosstakan ledighet från riksdagsgöromålen från den 6 Maj under 14 dagar.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.